

บทที่ 2

ทฤษฎี หลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาการปฏิบัติงานของหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ ผู้วิจัยขอเสนอหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความหมายของการนิเทศการศึกษา ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศการศึกษา หลักการนิเทศการศึกษา บุคลากรทางการนิเทศการศึกษา หน้าที่ของศึกษานิเทศก์ หน้าที่ของศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ วิธีการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีดังต่อไปนี้

ความหมายของการนิเทศการศึกษา

คำว่า "การนิเทศการศึกษา" มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายลักษณะ แตกต่างกันไป ตามแนวคิด เหตุผลของแต่ละบุคคล ดังนี้

สาโรช บัวศรี (2504) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาคือการช่วยเหลือตรวจตรา สนับสนุน ส่งเสริม และเกื้อกูลเพื่อให้งานวิชาการและธุรการในโรงเรียนเกิดผลดีโดยไม่เกี่ยวข้องกับการบังคับบัญชา แต่เป็นการแนะนำช่วยเหลืออย่างเปิดเผย

ภิญโญ สาธร (2519) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาหมายถึง ความพยายามทุกชนิดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายการศึกษาที่ได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา ในการแนะนำครูและผู้อื่น ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการศึกษา ให้รู้วิธีปรับปรุงการสอนหรือการให้การศึกษา

นิพนธ์ ไทยพานิช (2532) ได้กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษา คือความพยายามของบุคลากรทางการศึกษาที่จัดทำกิจกรรม และให้บริการกับผู้บริหารและครูในทางตรง และทางอ้อมที่จะปรับปรุงการเรียนการสอนของครู เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนของนักเรียน

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538) กล่าวถึงการนิเทศการศึกษาว่า เป็นกระบวนการทำงานและความร่วมมือระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อประสิทธิภาพสูงสุดในการเรียนของนักเรียน

ซารี มณีศรี (2538) ได้ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษาไว้ว่า การนิเทศการศึกษา คือ กระบวนการพัฒนาการเรียนการสอนให้ดีขึ้น การร่วมมือกันระหว่างผู้เกี่ยวข้องโดยใช้หลักประชาธิปไตย ในการนิเทศ

แฮริส (Harris,1975) ให้ความหมายของการนิเทศการศึกษา คือ การที่บุคคลในโรงเรียนได้ กระทำกับบุคคลหรือสิ่งอื่นใด เพื่อคงไว้หรือเปลี่ยนแปลงทางการปฏิบัติงานของโรงเรียน ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อ การบรรลุเป้าหมายทางการสอนของโรงเรียน

จากความหมายดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษาหมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกัน ระหว่างผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศ เพื่อปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพ ของการปฏิบัติงานในด้านต่างๆ เพื่อ พัฒนาคุณภาพการศึกษา

ความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา

กู๊ด (Good,1973) กล่าวว่า การนิเทศศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อให้เกิดความเจริญงอกงามทาง อาชีพ ช่วยพัฒนาความสามารถของครู ช่วยในการเลือกและปรับปรุงวัตถุประสงค์ของการศึกษา ช่วยเหลือ และจัดสรรเครื่องมือ อุปกรณ์การศึกษา และช่วยเลือกและปรับปรุงวิธีสอน

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ (2533) ได้กำหนดความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษา ไว้ดังนี้

1. เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพ และมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน ในความรับผิดชอบ ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. เพื่อแก้ปัญหาให้ความช่วยเหลือและให้คำปรึกษาแก่ผู้บริหาร ผู้สอนและบุคลากรของโรงเรียน ในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ในการดำเนินงานจัดการเรียนการสอนให้เป็น ไปตามหลักสูตร ให้บรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ
3. เพื่อพัฒนานวัตกรรม เทคโนโลยี รูปแบบการเรียนการสอน และการจัดการเรียนการสอนตาม หลักสูตร ให้มีประสิทธิภาพ ตลอดจนพัฒนาหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน ให้เหมาะสมและสอดคล้อง กับความต้องการของท้องถิ่น
4. เพื่อพัฒนาบุคลากรในโรงเรียน ในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้มีความรู้ทักษะและประสบการณ์ อันจำเป็นในการจัดการเรียนการสอน และสามารถแก้ปัญหาที่จะเกิดขึ้น

จากการดำเนินงานดังกล่าวได้ รวมทั้งให้มีขวัญและกำลังใจในการดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามนโยบายของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ

5. เพื่อให้คำปรึกษา และประสานงานทางวิชาการแก่ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด หรือสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ และให้โรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงานองค์การระหว่างประเทศ

6. เพื่อประสานงานและให้ความร่วมมือกับสำนักศึกษาธิการเขต สำนักงานศึกษาธิการจังหวัด และสำนักงานศึกษาธิการอำเภอ ดำเนินโครงการและงานพัฒนาต่างๆ ที่กระทรวงและกรม มอบหมายไปยังเขตการศึกษา จังหวัดและอำเภอ/กิ่งอำเภอ

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538) กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาคน พัฒนาครู ให้ความรู้ความสามารถในการพัฒนางานด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การศึกษา ช่วยประสานงาน และความร่วมมือให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังจะสร้างความมั่นคงในอาชีพครู สร้างสรรค์กำลังใจให้แก่ครู เพื่อจะได้ร่วมมือกันพัฒนานักเรียนให้เกิดพัฒนาการตามความมุ่งหมายของการศึกษา

จากความมุ่งหมายของการนิเทศการศึกษาดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การนิเทศการศึกษามีจุดมุ่งหมาย เพื่อพัฒนาครู ให้ความรู้ความเข้าใจ ทักษะ ความสามารถในการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และให้เกิดความร่วมมือร่วมใจ ความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ระหว่างบุคลากรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศการศึกษา

ชาญชัย อาจิดเสมาจาร (2525) กล่าวว่า การนิเทศการศึกษามีความจำเป็นต่อกระบวนการเรียนการสอนมาก ด้วยเหตุผลดังนี้

1. การศึกษาเป็นกิจกรรมที่ซับซ้อนและยุ่งยากจำเป็นที่จะต้องมีการนิเทศ เพื่อเป็นการให้บริการแก่ครูจำนวนมากที่มีความสามารถต่างๆกัน
2. การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่มีความจำเป็นต่อความเจริญของงานของครู แม้ว่าครูจะได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้วก็ตาม แต่ครูก็ต้องปรับปรุงฝึกฝนตนเองอยู่เสมอ ในขณะที่ทำงานในสถานการณ์จริง
3. การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นต้องช่วยเหลือครูในการเรียนการสอน

4. การนิเทศการศึกษา มีความจำเป็นต่อการทำให้ครูเป็นบุคคลที่ทันสมัยอยู่เสมอ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสังคมที่มีอยู่

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538) ได้กล่าวถึงความจำเป็นในการนิเทศการศึกษาว่า

1. กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสังคม (Social Change) ผู้นิเทศหรือศึกษานิเทศก์ ต้องทำตัวเป็นตัวการเปลี่ยนแปลง (Change Agent) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในสถานศึกษา โดยทำงานร่วมกับครู อาจารย์ คณะครู และบุคคล
2. การผลิตครูต้องเป็นที่ยอมรับกันว่าสถาบันผลิตครูบางแห่งไม่สามารถผลิตครูที่มีประสิทธิภาพเพียงพอ เมื่อครูอาจารย์ไปทำงานในโรงเรียนแล้ว ต้องมีการฝึกอบรมครูประจำการ(Inservice Training) อยู่ตลอดเวลา เพื่อให้ครูนั้นเป็นผู้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม
3. มาตรฐานการศึกษา (Standardization) ในการรักษามาตรฐานของการศึกษานั้น ต้องอาศัยผู้ชำนาญโดยเลือกมาจากผู้ที่มีความรู้มาทำงาน และช่วยนิเทศความรู้ใหม่ให้แก่ครูประจำการให้มีความคิดกว้างไกล

ความจำเป็นที่ต้องมีการนิเทศการศึกษา ก็เพราะความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้สังคมเปลี่ยนแปลง มาตรฐานทางการศึกษาก็เปลี่ยนไปด้วย การพัฒนาครูจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงตามสังคม และให้ทันสมัยอยู่เสมอ

หลักการนิเทศการศึกษา

ภิญโญ สาธร (2514) ได้ให้หลักพื้นฐานที่ควรยึดถือในการนิเทศการศึกษาว่า การนิเทศการศึกษาเป็นงานที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการมนุษย์สัมพันธ์ ซึ่งต้องการความชำนาญงาน ความอดทนและความพากเพียรเป็นอย่างยิ่ง งานนิเทศการศึกษาเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้สติปัญญาและเหตุผล ศึกษานิเทศก์จึงต้องทำงานอาศัยเหตุผล และสติปัญญาเป็นหลัก

วินัย เกษมเศรษฐ (2521) ได้กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาที่มีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยหลักการต่างๆ ดังนี้

1. หลักภาพผู้นำ (Leadership) คือ การใช้อิทธิพลของบุคคลที่จะทำให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มเป็นไปตามเป้าประสงค์
2. หลักความร่วมมือ (Cooperation) คือ การกระทำร่วมกันและรวมพลังทั้งหมด โดยยอมรับและยกย่องผลของความร่วมมือในการปรับปรุงการเรียนการสอนจากหลายฝ่าย

3. หลักการเห็นใจ (Considerateness) คือ การนิเทศการศึกษาจะต้องคำนึงถึงตัวบุคคล ที่ร่วมงานด้วยการเห็นใจ และให้ตระหนักในคุณค่าของมนุษย์สัมพันธ์
4. หลักการสร้างสรรค์(Creativity) คือ การนิเทศจะต้องทำให้ครูเกิดพลังที่จะคิดริเริ่มสิ่งใหม่ๆ แปลกๆ หรือทำงานด้วยตนเองได้
5. หลักการบูรณาการ (Integration) เป็นกระบวนการซึ่งรวมสิ่งกระจัดกระจาย ให้สมบูรณ์มองเห็นได้
6. หลักการมุ่งชุมชน (Community) เป็นการแสวงหาปัจจัยที่สำคัญในชุมชน และการปรับปรุงปัจจัยเหล่านั้น เพื่อส่งเสริมความเป็นอยู่ในชุมชนให้ดีขึ้น
7. หลักการวางแผน (Planning) หมายถึง กระบวนการวิเคราะห์ ซึ่งเกี่ยวกับการแสวงหาผลในอนาคต การกำหนดจุดประสงค์ที่ต้องการล่วงหน้า การพัฒนาทางเลือกเพื่อปฏิบัติให้บรรลุถึงจุดประสงค์ และการเลือกทางปฏิบัติให้เหมาะสมที่สุด
8. หลักการยืดหยุ่น (Flexibility) หมายถึง ความสามารถที่จะถูกเปลี่ยนแปลงได้ และพร้อมอยู่เสมอที่จะสนองความต้องการสภาพที่เปลี่ยนแปลงได้
9. หลักวัตถุวิสัย (Objectivity) หมายถึง คุณภาพที่เป็นผลมาจากหลักฐานตามสภาพความจริง โดยการวัดที่แน่นอน และหลายอย่าง
10. หลักการประเมินผล (Evaluation) หมายถึง การหาความจริงในการวัดที่แน่นอน

เบอร์ตัน และบรักเนอร์ (Burton and Brueckner,1955) กล่าวว่า หลักการนิเทศการศึกษา มีอยู่ 4 ประการ คือ

1. การนิเทศการศึกษาควรมีความถูกต้องตามหลักวิชา (Theoretically sound)
2. การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นวิทยาศาสตร์ (Scientific)
3. การนิเทศการศึกษาควรเป็นประชาธิปไตย (Democratic)
4. การนิเทศการศึกษาควรจะเป็นการสร้างสรรค์ (Creative)

จากแนวคิดของนักการศึกษาดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่า หลักการนิเทศการศึกษา ควรมีความถูกต้องตามหลักวิชาการ เป็นวิทยาศาสตร์ เป็นประชาธิปไตย เป็นการสร้างสรรค์ ใช้หลักมนุษยสัมพันธ์ หลักการวางแผน และมีการวัดและประเมินผลด้วย

บุคลากรทางการนิเทศการศึกษา

หวน พันธุพันธ์ (2528) กล่าวว่า บุคคลที่ทำหน้าที่นิเทศการศึกษา ได้แก่

1. ผู้บริหารการศึกษา คือ ผู้บริหารระดับกระทรวง กรม จังหวัด และอำเภอ ซึ่งได้แก่ รัฐมนตรี อธิบดี ศึกษาธิการจังหวัด ผู้อำนวยการการประถมศึกษาจังหวัด และหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ เป็นต้น ผู้บริหารเหล่านี้ ย่อมมีหน้าที่บริหารการศึกษาในหลายๆด้าน ซึ่งครอบคลุมการนิเทศการศึกษาด้วย
2. ศึกษานิเทศก์ คือ บุคคลที่มีหน้าที่ในการนิเทศการศึกษาโดยตำแหน่ง ซึ่งปัจจุบันนี้มี ศึกษานิเทศก์กรม ศึกษานิเทศก์เขต ศึกษานิเทศก์จังหวัด และศึกษานิเทศก์อำเภอ เป็นต้น
3. ผู้บริหารโรงเรียน คือ ผู้บริหารโรงเรียน ได้แก่ ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้ช่วยฝ่ายวิชาการและหัวหน้าหมวด เป็นต้น
4. ผู้เชี่ยวชาญ คือ บุคคลที่โรงเรียนเชิญมาเป็นวิทยากรเพื่อช่วยเหลือแนะนำ และให้ความรู้ เกี่ยวกับการเรียนการสอนแก่ครู

ซารี มณเฑียร (2538) ได้กล่าวถึงบุคลากรที่ทำหน้าที่ในการนิเทศการศึกษาของไทย แบ่งเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

- กลุ่มที่ 1 ผู้เชี่ยวชาญในการเรียนการสอนวิชาเฉพาะ
- กลุ่มที่ 2 ศึกษานิเทศก์ซึ่งเป็นผู้มีหน้าที่โดยตรง
- กลุ่มที่ 3 ผู้บริหารการศึกษา
- กลุ่มที่ 4 ครู

สรุปได้ว่า บุคลากรทางการนิเทศการศึกษา คือ ผู้เชี่ยวชาญ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารการศึกษา และครู

หน้าที่ของศึกษานิเทศก์

แฮริส (Harris,1985)กล่าวว่า การนิเทศการศึกษาที่ดีจะต้องอาศัยทักษะเบื้องต้นและกระบวนการที่ดี ศึกษานิเทศก์เป็นนักวิชาการระดับสูง หน้าที่สำคัญในการนิเทศการศึกษาคือ การทำงานร่วมกับบุคคลอื่น เช่น ครู ผู้ปกครองและศึกษานิเทศก์ด้วยกัน แฮริส (Harris) ได้เสนอหน้าที่ความรับผิดชอบของศึกษานิเทศก์ไว้ 10 ประการ คือ

1. พัฒนาหลักสูตร
2. จัดระบบการสอนแนะนำการสอน

3. จัดครูทำการสอน
4. เตรียมเครื่องอำนวยความสะดวก
5. เตรียมวัสดุอุปกรณ์การสอน
6. เตรียมอบรมครูประจำการ
7. จัดปฐมนิเทศครูใหม่
8. ช่วยเหลือบริการพิเศษเกี่ยวกับการสอน
9. สร้างความสัมพันธ์กับประชาชนทั่วไป
10. การประเมินผลการสอน

ลูซิโอ และแมคเนล (Lucio and McNeil, 1962) กล่าวว่าหน้าที่ของศึกษานิเทศก์มี 6 ประการ คือ

1. การวางแผน ศึกษานิเทศก์ต้องรู้จักวางแผนปฏิบัติงานของตนเอง และหมั่นคณะ เพื่อพัฒนา นโยบายทางการศึกษา
2. การบริหาร ศึกษานิเทศก์ควรตัดสินใจทำงานด้วยตนเอง เพื่อความคล่องตัวของการปฏิบัติงาน
3. การนิเทศ ศึกษานิเทศก์มีหน้าที่ช่วยปรับปรุงคุณภาพการศึกษา และการสอนให้ดีขึ้น
4. การพัฒนาหลักสูตร ศึกษานิเทศก์ต้องมีส่วนร่วมช่วยปรับปรุงหลักสูตร จัดทำคู่มือครู และ ช่วยเลือกแบบเรียนให้แก่โรงเรียน
5. การสาธิตการสอน ศึกษานิเทศก์ควรสาธิตการสอนให้ครูดูได้ด้วยตนเอง หรือจัดให้บุคคลอื่น สาธิตให้ดู
6. การวิจัย ศึกษานิเทศก์ควรทำการวิเคราะห์ ค้นคว้าทดลองเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้การสอนด้วย วิธีวิจัยอย่างมีระเบียบแบบแผน พร้อมทั้งเสนอแนะความคิดใหม่ๆ และผลการวิจัยให้ครูทราบ

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย ศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2533 ได้กำหนดไว้ 8 ข้อ ดังนี้

1. ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และการนิเทศการศึกษา
2. เผยแพร่ความรู้ด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และผลการวิเคราะห์วิจัยที่เป็นประโยชน์ต่อการ ปฏิบัติงานของบุคคลในสังกัด
3. นิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษา
4. ประสานงานทางด้านวิชาการแก่หน่วยงานทางการศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
5. ดำเนินการส่งเสริมการนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาคุณภาพการเรียน การสอน และการจัดกิจกรรมการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

6. ให้ความร่วมมือกับหน่วยงานทางการศึกษาตามแผนงานและโครงการ ที่กระทรวง ทบวง กรม ต่างๆ มอบหมายและขอความร่วมมือ
7. พัฒนาการนิเทศและให้บริการทางการศึกษา
8. งานวิชาการอื่นๆ ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย

จากข้อคิดเห็นของนักการศึกษาดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า หน้าที่ของศึกษานิเทศก์ คือ การพัฒนา หลักสูตร การปรับปรุงการเรียนการสอน การค้นคว้าทดลอง การวิเคราะห์ วิจัย การพัฒนาครู การนิเทศ ติดตาม และประเมินผลทางการศึกษา

หน้าที่ของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดหน้าที่ และภารกิจของศึกษานิเทศก์ ขึ้น เพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติงาน และจัดองค์กรแต่ละระดับให้สอดคล้องกับมาตรฐานที่ ก.ค. กำหนด ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย ศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2533 โดยกำหนดให้มีหน่วยงานปฏิบัติดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2533)

1. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ
2. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด/กรุงเทพมหานคร
3. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ เป็นหน่วยงานทางวิชาการ มีโครงสร้างการบริหารภายใน แบ่งเป็น 3 งาน ดังนี้

1. งานพัฒนางานวิชาการ
2. งานพัฒนาการนิเทศการศึกษา
3. งานวิจัย ประเมินผล และบริการ

ในแต่ละงาน ปฏิบัติงานพัฒนาคุณภาพพระดัยก่อนประถมศึกษา และประถมศึกษา ตามหลักสูตร ภายในอำเภอหรือกิ่งอำเภอ และงานวิชาการอื่นๆ ที่ผู้บังคับบัญชามอบหมาย และให้หัวหน้าการประถมศึกษา อำเภอ/กิ่งอำเภอ มอบหมายให้ศึกษานิเทศก์ ที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ เป็นหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ หัวหน้างานใน หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษา อำเภอ/กิ่งอำเภอ ปฏิบัติหน้าที่ตามมอบหมายงาน ดังต่อไปนี้

1. งานพัฒนางานวิชาการ

งานพัฒนางานวิชาการเป็นส่วนหนึ่งของงานในหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ เน้นงาน 5 ลักษณะ คือ งานพัฒนาการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา งานพัฒนาแนวการจัดประสบการณ์ หรือหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา งานพัฒนาการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา งานพัฒนาหลักสูตรประถมศึกษา งานโครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนางานวิชาการ โดยกำหนดเป็นขอบข่ายของงานตามหน้าที่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1 งานพัฒนาการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา

- (1) ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์เอกสาร คู่มือ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาเด็ก รูปแบบการจัดการศึกษา ระดับก่อนประถมศึกษา แนวการจัดประสบการณ์ หรือหลักสูตรการเรียนการสอน ระดับก่อนประถมศึกษา
- (2) ประสานงาน รวบรวมข้อมูลการประเมินการจัดประสบการณ์ และเผยแพร่
- (3) ร่วมประชุม วางแผนการพัฒนาการเรียนการสอน ระดับก่อนประถมศึกษา กับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน
- (4) เสนอแนะแหล่งศึกษาค้นคว้าทางวิชาการด้านการเรียนการสอน ระดับก่อนประถมศึกษาแก่ผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
- (5) ให้คำปรึกษา สาธิต แนะนำ เรื่องการเรียนการสอน ระดับก่อนประถมศึกษา แก่ผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
- (6) ประสานงานหรือจัดการประชุม อบรม สัมมนาผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และเป็นวิทยากรในเรื่องการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา
- (7) ประสานงานกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา

1.2 งานพัฒนาแนวการจัดประสบการณ์หรือหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา

- (1) ประสานงานและร่วมจัดประชุม อบรม สัมมนา ผู้บริหารโรงเรียน ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องกับแนวการจัดประสบการณ์หรือหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา
- (2) ให้คำปรึกษา แนะนำ เกี่ยวกับการใช้แนวการจัดประสบการณ์ หรือหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษาแก่ผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

- (3) ติดตามผลการใช้แนวการจัดประสบการณ์ หรือหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา
- (4) ร่วมมือกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด กลุ่มโรงเรียน โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนาแนวการจัดประสบการณ์หรือหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษาให้เหมาะสมกับท้องถิ่น

1.3 งานพัฒนาการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา

- (1) ศึกษาค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์เอกสาร คู่มือ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับ การเรียน การสอนระดับประถมศึกษา และจัดทำเป็นเอกสารเผยแพร่แก่บุคคลที่เกี่ยวข้อง
- (2) รวบรวมข้อมูลการประเมินผลการเรียนการสอน ระดับประถมศึกษาเพื่อใช้ในการ แก้ปัญหาและพัฒนาการเรียนการสอน
- (3) ร่วมวางแผนพัฒนาการเรียนการสอน ระดับประถมศึกษา กับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน
- (4) เสนอแนะแหล่งศึกษาค้นคว้าทางวิชาการด้านการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา แก่ผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
- (5) ให้คำปรึกษา สาขิต แนะนำเรื่องการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
- (6) จัดประชุมอบรม สัมมนาผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และเป็นวิทยากรในเรื่องการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา
- (7) ร่วมมือกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด กลุ่มโรงเรียน โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ศึกษา ค้นคว้า พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ระดับประถมศึกษา
- (8) ส่งเสริมสนับสนุนให้โรงเรียนจัดบรรยากาศและสิ่งแวดล้อม ที่ส่งเสริมการเรียน การสอน

1.4 งานพัฒนาหลักสูตรประถมศึกษา

- (1) จัดประชุม อบรม สัมมนาผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในด้าน หลักสูตรประถมศึกษา
- (2) ให้คำปรึกษา สาขิต แนะนำเรื่องการใช้หลักสูตร แก่ผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
- (3) ติดตามผลการใช้หลักสูตร

(4) ร่วมมือกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด กลุ่มโรงเรียน โรงเรียน ผลิตเอกสารประกอบหลักสูตร และสื่อการเรียนการสอน

(5) ร่วมมือกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด กลุ่มโรงเรียน โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง พัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับท้องถิ่น

1.5 งานโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาการ

- (1) งานแนะแนวโรงเรียน
- (2) งานประชาธิปไตยในโรงเรียน
- (3) โครงการสหกรณ์ในโรงเรียน

ขอข่ายหน้าที่ในการปฏิบัติงานทุกงาน จะมีงานอันดับสุดท้าย คือ การปฏิบัติงานวิชาการอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา

2. งานพัฒนาการนิเทศการศึกษา

การนิเทศศึกษานับว่าเป็นหน้าที่ที่สำคัญโดยตรงของศึกษานิเทศก์ งานพัฒนาการนิเทศแบ่งเป็น 4 ลักษณะ คือ งานพัฒนารูปแบบ เทคนิควิธี สื่อ และเครื่องมือการนิเทศ งานสนับสนุนการนิเทศ และนิเทศภายในกลุ่มโรงเรียน โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง งานพัฒนาการนิเทศการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์ งานโครงการที่เกี่ยวข้อง โดยได้กำหนดเป็นข้อข่ายของงานตามหน้าที่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 งานพัฒนารูปแบบ เทคนิค วิธีการ สื่อและเครื่องมือการนิเทศ

- (1) รวบรวม รูปแบบ เทคนิค วิธีการ สื่อ และเครื่องมือการนิเทศ
- (2) ให้มีการร่วมมือกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียนศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบ เทคนิค วิธีการ สื่อ และเครื่องมือการนิเทศที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน
- (3) ศึกษาค้นคว้า รูปแบบ เทคนิค วิธีการ สื่อ และเครื่องมือการนิเทศ
- (4) ทดลองใช้รูปแบบ เทคนิค วิธีการ สื่อ และเครื่องมือการนิเทศ
- (5) ประเมินผลการทดลองและนำไปปรับปรุงแก้ไข
- (6) จัดทำเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับรูปแบบ เทคนิควิธีการสื่อและเครื่องมือการนิเทศ
- (7) ดำเนินการเผยแพร่รูปแบบ เทคนิควิธีการ สื่อและเครื่องมือการนิเทศ

2.2 งานสนับสนุนการนิเทศและเทคนิคภายในแก่กลุ่มโรงเรียน โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

- (1) ให้คำปรึกษา แนะนำ ในด้านการนิเทศ และนิเทศภายในแก่กลุ่มโรงเรียน
- (2) ประสานงานเป็นวิทยากรและจัดประชุม อบรม สัมมนา ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องในด้านการนิเทศและนิเทศภายใน
- (3) ร่วมปฏิบัติงานนิเทศกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน
- (4) ส่งเสริมสนับสนุนเอกสาร คู่มือ สื่อเกี่ยวกับการนิเทศ และนิเทศภายใน แก่ กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน
- (5) จัดกิจกรรมการนิเทศทางไกลในรูปแบบต่างๆ

2.3 งานพัฒนาการนิเทศการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์

- กลุ่มทักษะภาษาไทย
- กลุ่มทักษะคณิตศาสตร์
- กลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต
- กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย
- กลุ่มการงานและพื้นฐานอาชีพ
- กลุ่มประสบการณ์พิเศษ

- (1) ประสานงานการศึกษา ค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์ รูปแบบ เทคนิค วิธีการ สื่อ และเครื่องมือการนิเทศ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละกลุ่มประสบการณ์
- (2) วางแผนร่วมกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน ในการพัฒนาการนิเทศการเรียนการสอนแต่ละกลุ่มประสบการณ์
- (3) สรุปผลการนิเทศและรายงาน

2.4 งานโครงการที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการนิเทศการศึกษา

- (1) การนิเทศภายในโรงเรียน
- (2) การนิเทศทางไกล

- (3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่ออาหารกลางวัน
- (4) การศึกษาเพื่อป้องกัน (นำร่องขยายการศึกษานาคบั้งค้ำ)

ขอข่ายหน้าที่ในการปฏิบัติงานทุกงาน จะมีงานอันดับสุดท้าย คือ การปฏิบัติงานวิชาการ อื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา

3. งานวิจัยประเมินผลและบริการ

การวิจัยเป็นงานที่กำลั้งเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาการศึกษาอย่างมาก และกำลังให้การส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดขึ้นในระดับอำเภอ กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน ศึกษาพื้นที่อำเภอมีหน้าที่รับผิดชอบ แบ่งออกเป็น 8 งานย่อย คือ งานระบบข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษา งานจัดทำแผนพัฒนางานวิชาการและการนิเทศ งานทดสอบวัดและประเมินผล งานวิเคราะห์วิจัยการบริหารการนิเทศและการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ งานมาตรฐานการศึกษา งานผลิตและจัดหาสื่อการเรียนการสอน การบริหารงานวิชาการและเครื่องมือการนิเทศ งานบริการและเผยแพร่สื่อการเรียนการสอน งานบริการและเผยแพร่สื่อการเรียนการสอน งานห้องสมุดสื่อและงานส่งเสริมการจัดห้องสมุดและมุมหนังสือของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอกิ่งอำเภอ กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน งานโครงการที่เกี่ยวข้อง โดยได้กำหนดเป็นขบข่ายของงานตามหน้าที่ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 งานระบบข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษา

- (1) ประสานงานรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน การพัฒนา การนิเทศ การวิจัย ประเมินผลและอื่นๆที่เห็นว่าเกี่ยวข้องกับหน่วยศึกษานิเทศก์อำเภอ และจัดทำเพิ่มหรือแหล่งข้อมูล
- (2) วิเคราะห์ข้อมูลและสารสนเทศ เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการบริหาร การนิเทศ และการเรียนการสอน
- (3) ประสานงานการประชุม อบรม สัมมนา ผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในเรื่องระบบข้อมูลและสารสนเทศ

3.2 งานจัดทำแผนพัฒนางานวิชาการและการนิเทศ

- (1) ศึกษา ค้นคว้า รวบรวม วิเคราะห์ข้อมูลในการทำแผนพัฒนางานวิชาการและการนิเทศ

(2) ร่วมมือกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน จัดทำแผนพัฒนางานวิชาการ และการนิเทศของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด โดยให้ประสานสัมพันธ์กัน ทั้งระยะยาวและระยะสั้น

3.3 งานทดสอบ วัดและประเมินผล

- (1) จัดประชุม สัมมนา และเป็นวิทยากรในเรื่อง การทดสอบ วัดและประเมินผล แก่ผู้บริหารโรงเรียน ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง
- (2) จัดทำและส่งเสริม สนับสนุนให้กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน มีคลังข้อสอบ วัดผลและประเมินผล โดยร่วมกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดดำเนินการ
- (3) ให้คำแนะนำแก่กลุ่มโรงเรียน โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่อง การทดสอบ วัดและประเมินผล
- (4) สร้างข้อทดสอบของอำเภอ เพื่อนำไปใช้กับโรงเรียน โดยนำไปทดลองและปรับปรุงพัฒนาให้มีประสิทธิภาพ

3.4 งานวิเคราะห์วิจัยการบริหาร การนิเทศ และการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์

- (1) ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการวิเคราะห์วิจัย
- (2) วิเคราะห์วิจัยเกี่ยวกับการบริหาร
- (3) วิเคราะห์วิจัยเกี่ยวกับการเรียนการสอนแต่ละกลุ่มประสบการณ์
- (4) ผลิตและเผยแพร่ผลการวิจัย ทั้งในส่วนดำเนินการเอง และของบุคคล หรือหน่วยงานอื่น แก่กลุ่มโรงเรียน โรงเรียน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- (5) ส่งเสริม สนับสนุนให้กลุ่มโรงเรียน โรงเรียน นำผลการวิเคราะห์ วิจัยไปใช้

3.5 งานมาตรฐานการศึกษา

- (1) รวบรวมข้อมูลการดำเนินงานตามมาตรฐานการศึกษา และปัญหาอุปสรรค
- (2) ประสานงานการส่งเสริม สนับสนุนให้โรงเรียนดำเนินการพัฒนา ให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา
- (3) ประสานกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ประเมินมาตรฐานการศึกษา ด้านต่างๆ ของโรงเรียนในสังกัด เพื่อศึกษาสถานภาพการศึกษา

(4) ติดตามการดำเนินงาน และให้คำแนะนำแก่หน่วยงานในสังกัด เกี่ยวกับมาตรฐาน และการประเมินมาตรฐาน

3.6 งานผลิตและจัดหาสื่อการเรียนการสอน การบริหารงานวิชาการ และเครื่องมือการนิเทศ

(1) ร่วมมือกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และกลุ่มโรงเรียน ผลิตและจัดหาสื่อการเรียนการสอน การบริหารงานวิชาการและเครื่องมือการนิเทศ

(2) ประสานงานและหรือจัดประชุม อบรม สัมมนา และเป็นวิทยากร พัฒนาบุคลากร เกี่ยวกับหลักสูตร สื่อการเรียนการสอน

(3) ร่วมมือกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และกลุ่มโรงเรียน ผลิตสื่อต้นแบบ ต่างๆ

3.7 งานบริการและเผยแพร่สื่อการเรียนการสอน

(1) บริการให้ความช่วยเหลือแก่กลุ่มโรงเรียน โรงเรียน หรือหน่วยงานอื่นที่มาขอความร่วมมือในด้านสถานที่ อุปกรณ์ในการประชุม

(2) สาธิต แนะนำสื่อ เครื่องมือ และการใช้

(3) เป็นศูนย์กลาง ติดต่อ ประสานงาน กับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ในการบริการและเผยแพร่สื่อและเครื่องมือของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(4) จัดทำเอกสารเผยแพร่เกี่ยวกับ สื่อการเรียนการสอน การบริหารงานวิชาการ และเครื่องมือการนิเทศแก่กลุ่มโรงเรียน โรงเรียน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.8 งานห้องสมุดสื่อ และงานส่งเสริมการจัดห้องสมุด และมุมหนังสือ ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน

(1) จัดให้มีห้องสมุดสื่อ ห้องสมุดและมุมหนังสือของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน

(2) ให้คำแนะนำปรึกษาการจัดและดำเนินงานห้องสมุดสื่อ ห้องสมุดและมุมหนังสือในหน่วยงานในสังกัด

(3) จัดทำข้อมูลเกี่ยวกับห้องสมุด และหนังสือของหน่วยงานในสังกัดเพื่อเผยแพร่

3.9 งานโครงการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยประเมินผลและบริการ

- (1) งานกลุ่มโรงเรียน
- (2) โครงการประเมินคุณภาพการศึกษา
- (3) โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ

ขอช่วยหน้าที่ในการปฏิบัติงานทุกงานจะมีงานอันดับสุดท้าย คือ การปฏิบัติงานวิชาการอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา

วิธีการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ

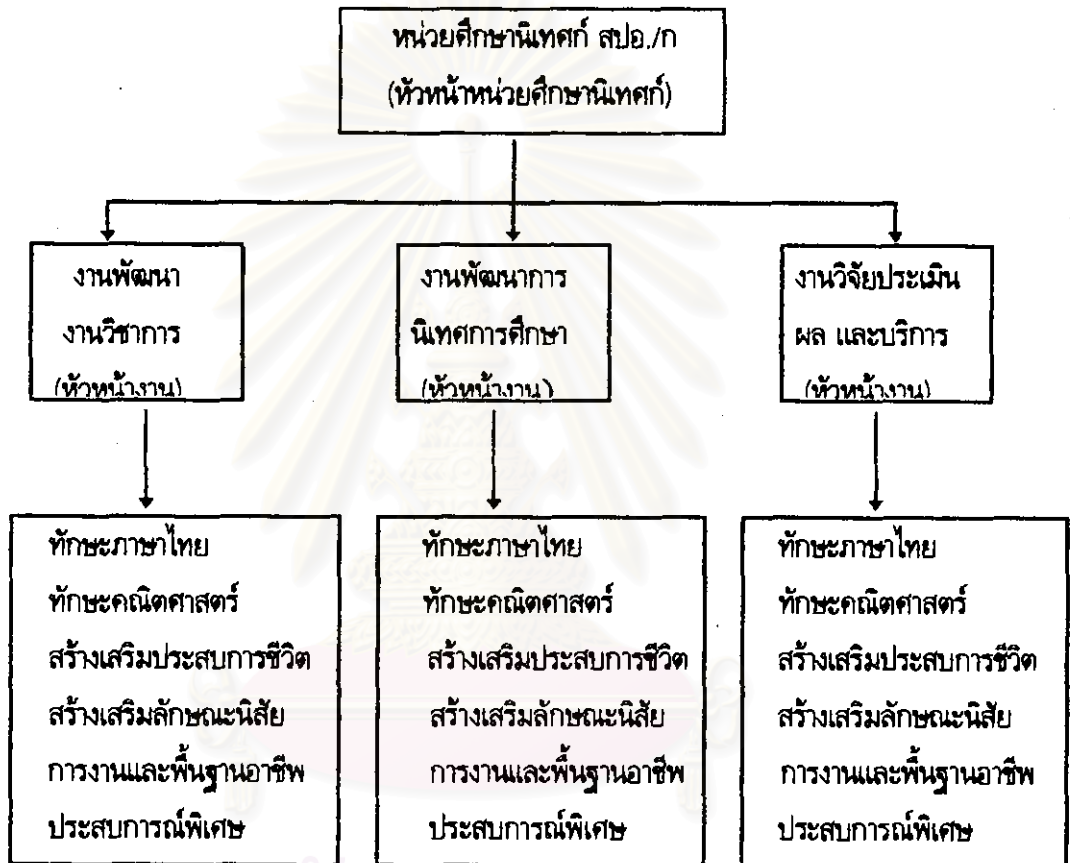
การปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ อาจใช้วิธีเดียวกับศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ทั้งนี้โดยคำนึงถึงจำนวนศึกษานิเทศก์ สภาพปัญหา ของอำเภอนั้นๆ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้กำหนดไว้เป็นแนวทางดังนี้

1. การปฏิบัติในลักษณะของงาน ศึกษานิเทศก์จะมีขอบข่ายงานกำหนดให้ปฏิบัติ ซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนโดยตรง และงานที่สนับสนุนการสอนซึ่งการปฏิบัติงานในลักษณะแบ่งเป็นแต่ละงาน อาจมีปัญหาในด้านการประสานงานอยู่บ้าง
2. การปฏิบัติงานในลักษณะของทีม งานแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนตามหลักสูตรโดยตรง จำเป็นต้องประสานสอดคล้องกันทั้งในลักษณะของเป้าหมายและแนวดำเนินงาน หากแต่ละฝ่ายปฏิบัติงานโดยไม่ประสานสอดคล้องกันจะก่อให้เกิดปัญหาได้ ดังนั้น การปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโดยตรงจึงควรทำงานเป็นทีมหรือคณะ ในแต่ละทีมประกอบด้วยศึกษานิเทศก์จากทุกงาน อย่างน้อยงานละ 1 คน แล้วเลือกหัวหน้าทีมและเลขานุการจากสมาชิกของทีม จำนวนสมาชิกและจำนวนทีมจะเป็นเท่าใดให้พิจารณาจากจำนวนศึกษานิเทศก์และความมากน้อยของปัญหาแต่ละจังหวัด อำเภอ/กิ่งอำเภอ ในกรณีจำเป็นอาจมีทีมที่รับผิดชอบ การพัฒนาการเรียนการสอนมากกว่าหนึ่งกลุ่มประสบการณ์ก็ได้
3. การปฏิบัติงานในลักษณะพื้นที่หรือเขตปฏิบัติการ ในการปฏิบัติงานอาจแบ่งพื้นที่เป็นเขตปฏิบัติการ ซึ่งแต่ละเขตปฏิบัติการจะครอบคลุมจำนวนกลุ่มโรงเรียนหรือโรงเรียน โดยแต่ละเขตปฏิบัติการจะมีศึกษานิเทศก์ ซึ่งเป็นสมาชิกของแต่ละทีมอย่างน้อยทีมละ 1 คน ร่วมปฏิบัติงานอยู่ด้วย เพื่อให้สามารถพัฒนาการเรียนการสอนให้ครอบคลุมกลุ่มประสบการณ์ที่เป็นเป้าหมาย

ขอขยายหน้าที่และการปฏิบัติงาน ของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ สามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิแสดงขอขยายหน้าที่การปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สปอ./ก.

(ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ,2533)

ในการวิจัยครั้งนี้ จะศึกษาการปฏิบัติงานของหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดของงานทั้ง 3 งาน คืองานพัฒนางานวิชาการ งานพัฒนาการนิเทศการศึกษา และงานวิจัย ประเมินผลและบริการโดยกำหนดเป็นขอบข่ายของงานตามหน้าที่ ดังนี้

1. งานพัฒนางานวิชาการ

1.1 งานพัฒนาการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในปัจจุบัน ได้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง มีทั้งหน่วยงานของรัฐ และหน่วยงานของเอกชน ลักษณะการจัดมีหลายรูปแบบ แตกต่างกันไปตามวัตถุประสงค์ของหน่วยงาน สำหรับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดนโยบาย ในการจัดการศึกษาระดับนี้ไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน ฉบับที่ 8 (2540-2544) ว่าขยายบริการการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาให้กับเด็กที่มีอายุ 3-5 ปี ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ และประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดพื้นที่และเป้าหมายที่รับผิดชอบ และเร่งรัดคุณภาพนักเรียน ระดับก่อนประถมศึกษา โดยเน้นการปรับปรุงแนวการจัดการประสบการณ์ให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาจิตใจและบุคลิกภาพ การพัฒนากระบวนการคิด และการประสานสัมพันธ์กับครอบครัว และชุมชนในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก

การจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา ส่วนใหญ่ยังประสบปัญหาในด้านวิชาการ เช่น การจัดการเรียนการสอน การจัดประสบการณ์ การเตรียมสื่อ และอุปกรณ์ การนิเทศ การวัดและประเมินผลการเรียนของนักเรียน ซึ่งปัญหาดังกล่าวควรที่จะกำหนดแนวทางแก้ไข

1.2 งานพัฒนาแนวการจัดการประสบการณ์หรือหลักสูตรระดับก่อนประถมศึกษา

การจัดการศึกษา ในระดับก่อนประถมศึกษา นิยมใช้คำว่า “แนวการจัดการประสบการณ์” แทนคำว่า “หลักสูตร” แนวการจัดการประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กและชั้นอนุบาล ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีหลักการเดียวกัน

แนวการจัดการประสบการณ์ชั้นเด็กเล็ก มีหลักการสำคัญดังนี้

1. เป็นประสบการณ์ที่มุ่งปลูกฝังให้มีพื้นฐานชีวิตที่ดีด้านคุณธรรมจริยธรรม
2. เป็นประสบการณ์ที่มุ่งส่งเสริมเด็กให้คิดเป็น ทำเป็น และ แก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
3. เป็นประสบการณ์ที่มุ่งสร้างทัศนคติที่ดีต่อการเรียนการสอนให้แก่เด็ก
4. เป็นประสบการณ์ที่มุ่งเตรียมเด็กให้มีความพร้อม ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ก่อนเข้าเรียนระดับประถมศึกษา

จุดมุ่งหมายของแนวการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็ก

1. ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กเล็กให้เกิดความพร้อม ในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา

2. จัดประสบการณ์ที่ช่วยให้เด็กดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข

3. เตรียมเด็กให้มีทักษะพื้นฐานที่จะเรียนในระดับประถมศึกษา

แนวการจัดประสบการณ์ชั้นเด็กเล็กและอนุบาล ไม่ได้จัดเป็นรายวิชา แต่จะนำประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็กมารวบรวมจัดหมวดหมู่เป็น 3 มวลประสบการณ์

1. กลุ่มเตรียมสร้างเสริมทักษะ ซึ่งแบ่งเป็น ทักษะภาษาไทย และทักษะคณิตศาสตร์

2. กลุ่มเตรียมสร้างเสริมประสบการณ์ซึ่งรวมประสบการณ์ด้านสังคมศึกษา ธรรมชาติศึกษา สุขศึกษา สุขภาพความปลอดภัยและการเล่น

3. กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย รวมประสบการณ์ที่ปลูกฝังจริยธรรม ค่านิยม สร้างเสริมลักษณะนิสัยด้านเพลง ดนตรี การเคลื่อนไหวประกอบจังหวะ ศิลปะ และการสร้างสรรค์ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ , 2528)

การจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2527) ได้เสนอแนะแนวทางในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์การเรียนรู้ในลักษณะระบบการเรียนการสอน ซึ่งประกอบด้วย

1. วิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนชั้นเด็กเล็ก เน้นกิจกรรมส่งเสริมทักษะที่นักเรียนต้องการ ดังนั้นการสอนของครูจึงประกอบด้วยวิธีการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอนหลาย ๆ แบบเช่น การเล่า การแก้ปัญหา การสาธิต การทดลอง

2. การจัดกลุ่มไม่ตายตัว เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็กนักเรียนด้วยวิธีสอน และกิจกรรมการเรียนการสอนตามข้อ 1 นักเรียนอาจจะเรียนเป็นกลุ่มใหญ่ที่รวมนักเรียนทั้งหมด หรือเป็นกลุ่มย่อย ๆ ตามจุดประสงค์และลักษณะงาน

3. การจัดเวลาที่เปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากการจัดเวลาตายตัวสำหรับกิจกรรมการเรียนการสอน มิได้สนองความต้องการของนักเรียนเสมอไป การจัดเวลาเรียนเวลาสอนในชั้นเด็กเล็ก จึงควรมียืดหยุ่นหรือลดเวลาได้ตามความสนใจ

การจัดแนวการจัดประสบการณ์ข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาเป็นการจัดประสบการณ์ที่มุ่งเตรียมเด็กให้มีความพร้อม ส่งเสริมให้เด็กคิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาเป็น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นส่งเสริมทักษะตลอดจนมุ่งปลูกฝังด้านคุณธรรมและจริยธรรม

1.3 งานพัฒนาการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา

ความหมายและความสำคัญของการเรียนการสอน

การที่หลักสูตรจะได้รับผลสำเร็จตามเป้าหมายหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับกิจกรรมที่สำคัญ คือ การเรียนการสอน ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้หลักสูตรกลายเป็นการปฏิบัติ ฉะนั้นคำว่าหลักสูตรและการสอนจึงมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างมาก

คิมบอล วิลส์ (Wills, 1975) ได้ให้ความหมายของการสอนไว้ 4 ลักษณะ ได้แก่

1. การสอน คือ การชี้แนะ หมายถึงการช่วยเหลือแนะแนว จัดท้าวस्त และส่งเสริมให้คิดทำสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้เรียนอยากหรืออยากเห็น
2. การสอน คือ การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ โดยที่ผู้สอนเป็นผู้รวบรวมความรู้ และจัดความรู้ที่เกี่ยวกับกฎเกณฑ์ตามความจริงให้ง่ายและน่าสนใจ เพื่อสะดวกแก่การที่ผู้เรียนจะได้เข้าใจและรับไว้ได้
3. การสอน คือ การที่ผู้สอนทำงานร่วมกับผู้เรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการเรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบ รู้จักคิด รู้จักทำด้วยตนเอง
4. การสอน คือ การแนะแนวทางให้แก่ผู้เรียน โดยใช้วิธีสอนแบบต่าง ๆ และกิจกรรมที่เหมาะสมให้ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเจริญงอกงาม และพัฒนาการในทางที่พึงปรารถนาตรงกับจุดประสงค์ของการศึกษา

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2519) กล่าวว่า การสอน คือกระบวนการจัดให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพ การสอนเป็นพฤติกรรมของผู้สอน การเรียนเป็นพฤติกรรมของผู้เรียน การเรียนอาจเกิดขึ้นได้โดยไม่มีการสอน และการสอนอาจเกิดขึ้นโดยไม่มีการเรียน กระบวนการเรียนการสอนนี้อาจแยกเป็นอิสระจากกันได้ แต่ในรูปของการศึกษา กระบวนการเรียนการสอนย่อมเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันในลักษณะที่การศึกษาจัดการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตามแนวทางที่ต้องการอย่างมีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526) ได้ให้ความหมายของการสอนไว้ว่า การสอนคือความพยายามของคนคนหนึ่งหรือหลาย ๆ คน ที่จะจัดกิจกรรมในรูปแบบต่างๆ เพื่อให้บุคคลหนึ่งหรือหลายๆ คน เกิดการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม ผู้เรียนสามารถนำประสบการณ์ต่างๆ ไปใช้แก้ปัญหาชีวิต และปรับปรุงตนเองให้เข้ากับสภาพแวดล้อม และดำรงตนอยู่ได้ในสังคมอย่างมีความสุข หลักการสอนที่สำคัญคือสอนให้เรียนโดยการกระทำ ทดลอง ค้นคว้า

แก้ปัญหาด้วยตนเอง และการสอนในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ต่อชีวิตของผู้เรียน โดยสามารถนำประสบการณ์ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

สรุปได้ว่าการเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่สำคัญที่สุดในกระบวนการใช้หลักสูตร เพราะเป็นกิจกรรมที่ใกล้ชิดกับเด็กและเด็กได้ปฏิบัติมากที่สุด การเรียนการสอนเป็นกิจกรรมที่ครูและเด็กทำงานร่วมกัน ถ้าแยกออกเป็นสองส่วน คือการเรียนเป็นส่วนที่เด็กทำ และการสอนเป็นกิจกรรมที่ครูทำ แต่ในทางปฏิบัติ กิจกรรมทั้งสองอย่างนี้จะต้องกระทำไปพร้อม ๆ กัน จึงรวมเรียกว่าการเรียนการสอน

1.4 การพัฒนาหลักสูตรประถมศึกษา

นักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญทางด้านหลักสูตร ได้ให้ความหมายเกี่ยวกับหลักสูตรไว้ดังต่อไปนี้

กู๊ด (Good, 1973) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ คือ

1. เนื้อหาที่จัดไว้เป็นระบบให้ผู้เรียนได้ศึกษา เพื่อให้จบชั้นหรือจบประกาศนียบัตรในหมวดวิชาสำคัญ เช่น หลักสูตรสังคมศึกษา หลักสูตรพลานามัย
2. ค่าโครงทั่วไปของเนื้อหาหรือสิ่งเฉพาะที่จะต้องสอนซึ่งโรงเรียนจัดให้แก่เด็ก เพื่อให้เด็กมีความรู้จนจบหรือได้รับประกาศนียบัตร เพื่อให้สามารถเข้าเรียนต่อทางอาชีพต่อไป
3. กลุ่มวิชาและประสบการณ์ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้เรียน ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคม ความก้าวหน้าทางวิชาการ ความต้องการของผู้เรียน หลังจากนั้นก็กำหนดเนื้อหาและประสบการณ์ตามวัตถุประสงค์เป็นขั้นตอนต่อไป

สุมิตร คุณานุกร (2523) กล่าวว่า หลักสูตรระดับชาติ หมายถึง โครงการให้การศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความสามารถและคุณลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายหลังการศึกษาที่กำหนดไว้ ส่วนหลักสูตรระดับโรงเรียน หมายถึง โครงการที่ประมวลความรู้และประสบการณ์ทั้งหลายที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียน ไม่ว่าจะภายในหรือภายนอกโรงเรียนก็ตาม เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้

สวัสดิ์ จงกล (2527) กล่าวว่า หลักสูตรคือ ข้อกำหนดซึ่งระบุจุดมุ่งหมายของการศึกษา เนื้อหาสาระและเกณฑ์การใช้หลักสูตร ซึ่งจัดให้นักเรียนเรียนรู้เพื่อให้ความรู้ เจตคติ ทักษะ และพฤติกรรมสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

จากทัศนะของนักการศึกษาและผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร เกี่ยวกับความหมายของหลักสูตร สรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลกิจกรรมและประสบการณ์ทั้งหมดที่โรงเรียนจัดขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพัฒนาการในทุก ๆ ด้าน ตามเป้าหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้

การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำหลักสูตร และปรับปรุงหลักสูตร โดยเริ่มจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาหลักสูตรเสียก่อน จากนั้นจะเป็นการดำเนินการร่างหลักสูตรที่ประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพของสังคมที่กำหนดจุดมุ่งหมาย การคัดเลือก และการจัดเนื้อหาสาระและการประเมินหลักสูตรที่สร้างเสร็จแล้ว เมื่อร่างหลักสูตรเสร็จแล้วจะเป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปใช้ การประเมินผลหลักสูตรและการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

สุมิตร คุณานุกร (2523) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรกระจายได้ถึง 4 ระดับ คือ

1. การพัฒนาหลักสูตรในระดับชาติ จัดทำให้ลักษณะกว้าง ๆ และครอบคลุมทั่วประเทศ
2. การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น เป็นการนำหลักสูตรระดับชาติมาขยายและปรับให้เหมาะสมกับท้องถิ่น
3. การพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียน เป็นการนำหลักสูตรระดับท้องถิ่นมาขยาย และปรับอีกครั้งให้เหมาะสมกับท้องถิ่นของโรงเรียน
4. การพัฒนาหลักสูตรในระดับห้องเรียน เป็นการขยาย และปรับหลักสูตรระดับโรงเรียน ให้เหมาะสมกับผู้เรียน

ระวีวรรณ ศรีธรรมวัฒน์ (2533) กล่าวว่า หลักสูตรโดยทั่ว ๆ ไปจะแบ่งเป็น 3 ระดับคือ

1. หลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรระดับชาติ
2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นการเลือกและปรับหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น
3. หลักสูตรระดับโรงเรียน เป็นการนำหลักสูตรแม่บท และหลักสูตรท้องถิ่นมาพิจารณาเพื่อเลือกและปรับในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ ให้สอดคล้องกับสภาพของโรงเรียน

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539) ได้กล่าวโดยสรุปว่า หลักสูตรมี 3 ระดับ คือ

1. หลักสูตรระดับชาติหรือหลักสูตรแม่บท เป็นหลักสูตรที่กำหนดจุดหมาย เนื้อหาสาระและกิจกรรมอย่างกว้าง ๆ
2. หลักสูตรระดับท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่นำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับ เพิ่ม ขยาย จะมีลักษณะเป็นแนวปฏิบัติมากกว่าหลักสูตรแม่บท

3. หลักสูตรระดับโรงเรียน หรือห้องเรียน เป็นหลักสูตรที่สร้าง ปรับ เพิ่ม ขยาย ให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ครูผู้สอนจะเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุด

สรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร มี 4 ระดับ คือ

1. การพัฒนาหลักสูตรในระดับชาติ เป็นหลักสูตรแม่บทที่จัดทำไว้อย่างกว้าง ๆ และครอบคลุมสำหรับใช้ทั่วประเทศ
2. การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่น เป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากหลักสูตรแม่บทด้วยการขยายและปรับหลักสูตรแม่บทให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่น ในเขตการศึกษาหรือจังหวัดนั้น
3. การพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียน เป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากหลักสูตรระดับท้องถิ่น ด้วยการขยายและปรับให้สอดคล้องกับสภาพของโรงเรียน โดยคำนึงถึงรายละเอียดที่จะนำไปใช้
4. การพัฒนาหลักสูตรในระดับห้องเรียน เป็นหลักสูตรที่พัฒนามาจากหลักสูตร ระดับโรงเรียน ด้วยการขยายและปรับให้มีรายละเอียดยิ่งขึ้น และมีความเหมาะสมกับผู้เรียน จนสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดมุ่งหมาย

ขอบเขตของการพัฒนาหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) ให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ได้กำหนดไว้ในความมุ่งหมายของหลักสูตร คือ ให้หลักสูตรส่งเสริมการจัดการศึกษาให้สอดคล้องและเกื้อกูลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจ และสังคมแต่ละท้องถิ่น และจุดสำคัญในการปรับปรุงหลักสูตรประการหนึ่ง คือ เปิดโอกาสและส่งเสริมให้ท้องถิ่น คือ โรงเรียน จังหวัด กรมต้นสังกัด จัดการศึกษาให้สอดคล้องเกื้อกูลต่อชีวิตจริงและสภาพเศรษฐกิจสังคมแต่ละท้องถิ่น

ดังนั้น ในการดำเนินการให้บรรลุความมุ่งหวังของหลักสูตรจะต้องดำเนินการอย่างน้อย 3 ประการ คือ

1. การจัดทำและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ชีวิตจริงของคนในท้องถิ่น เรียนรู้สภาพเศรษฐกิจ สภาพสังคมในท้องถิ่นของตน จากใกล้ตัวไปสู่ไกลตัวออกไป แต่ไม่ละเลยที่จะเจาะลึกเรียนรู้ท้องถิ่นของตนเองมากขึ้น จนสามารถแก้ปัญหาพัฒนาชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจ และสังคมในท้องถิ่นของตนได้ นักเรียนจะรักท้องถิ่นไม่อพยพหนีไปจากท้องถิ่นของตน
2. จัดกระบวนการเรียนการสอนส่งเสริมให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรง ต่อสภาพชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นการดึงสภาพนอกโรงเรียนเข้าสู่การเรียนของนักเรียน และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ออกไปเรียนรู้ชีวิตจริงในท้องถิ่น
3. ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนการสอน

1.5 งานโครงการที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาวิชาการ

1. งานแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมให้ครูประจำชั้นและครูทุกคนในโรงเรียนได้ช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาในด้านต่าง ๆ เช่น เด็กที่จะศึกษาต่อ การเรียนของนักเรียนที่เรียนอ่อน การแก้ปัญหาเรื่องสุขภาพอนามัย หรือช่วยเหลือผู้ปกครองในการประกอบอาชีพ การดำเนินแผน โดยการให้ความรู้ ครูประจำชั้นและครูทุกคนในโรงเรียนในเรื่องการแนะแนว ตั้งแต่ทำงานศึกษาเรื่องการแนะแนวในโรงเรียน ดำเนินการแนะแนวตามขอบข่ายของโครงการ คือ การให้บริการด้านการศึกษา การแก้ไขปัญหาเรื่องการเรียนของเด็กที่เรียนอ่อน การแก้ปัญหาสุขภาพอนามัย การแนะแนวในงานอาชีพ

การจัดการบริการแนะแนวในโรงเรียนประถมศึกษา ประกอบด้วยบริการต่างๆ 5 บริการ ดังนี้

1. บริการการศึกษาและรวบรวมข้อมูลนักเรียนเป็นรายบุคคล
2. บริการสนเทศ
3. บริการให้คำปรึกษา
4. บริการจัดวางตัวบุคคล
5. บริการติดตามผลและประเมินผล

2. โครงการประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อสร้างเสริมหรือเผยแพร่ความรู้และการปฏิบัติตามระบบประชาธิปไตย และวิถีชีวิตประชาธิปไตยให้กว้างขวาง อันเป็นการสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย ตามคุณลักษณะที่ต้องการเน้น 3 ประการ คือ

1. คารวะธรรม ได้แก่ การเคารพในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การเคารพซึ่งกันและกันทางร่างกาย เคารพกันทางวาจา เคารพในสิทธิของผู้อื่น เคารพในความเห็นของผู้อื่น และเคารพในกฎระเบียบของสังคม

2. สามัคคีธรรม ได้แก่ การร่วมมือกันทำงาน ร่วมกันคิด ร่วมกันทำอย่างเต็มใจ และตั้งใจ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ได้ผลงานที่ดีที่สุด

3. ปัญญาธรรม ได้แก่ การรู้จักใช้ปัญญา ใช้เหตุผล และความถูกต้องในการตัดสินใจ ปัญหา โดยการช่วยกันคิดช่วยกันตัดสินใจ โดยใช้เหตุผลและหากมีปัญหาโต้แย้งกันในหมู่คณะ จะพยายามอภิปรายด้วยสติปัญญาให้อีกฝ่ายเห็นชอบ และคล้อยตามโดยจะไม่ใช้วิธียกมือถ้าไม่จำเป็น

3. โครงการสหกรณ์ในโรงเรียน มีหลักการสำคัญที่โรงเรียนจัดขึ้น โดยมุ่งให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้จากประสบการณ์ตรงขั้นพื้นฐานในด้านกิจการสหกรณ์ ซึ่งจะเป็นจุดเชื่อมโยงไปสัมพันธ์กับ

กลุ่มเกษตรกรของชุมชน ซึ่งนักเรียนจะได้เข้าร่วมต่อไปในอนาคต นอกจากนั้นแล้วการสหกรณ์ยังเป็นการปูพื้นฐานระบอบประชาธิปไตยได้เป็นอย่างดี เพราะระบบสหกรณ์เป็นระบบที่สมาชิกต้องร่วมกันทำ ร่วมกันคิด ร่วมกันแก้ปัญหาและมอบความไว้วางใจให้ตัวแทนเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมแทนตน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของระบบประชาธิปไตยอย่างดียิ่งที่นักเรียนจะได้รับจากกิจกรรมสหกรณ์ในโรงเรียนทั้งสิ้น

สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาให้บรรลุจุดหมายนั้น มิได้ขึ้นอยู่กับการสอนในชั้นเรียนเพียงอย่างเดียวเท่านั้น กิจกรรมส่งเสริมหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยโครงการต่างๆที่กล่าวมาข้างต้นนั้นจะช่วยพัฒนาคุณลักษณะ และนิสัยของนักเรียนให้มีความเสียสละ ความเมตตา ความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ความรัก ความสามัคคี ซึ่งศึกษานิเทศก์ก็จะต้องมีหน้าที่ในการช่วยเหลือสนับสนุน นิเทศ ติดตาม กำกับการดำเนินงานโครงการดังกล่าว

2. งานพัฒนาการนิเทศการศึกษา

2.1 งานพัฒนารูปแบบ เทคนิค วิธีการ สื่อและเครื่องมือการนิเทศ

รูปแบบการนิเทศ จะมีลักษณะตามแนวคิด หลักการของผู้เชี่ยวชาญและจากการปฏิบัติงานของผู้นิเทศ ซึ่งมีผู้สรุปไว้ดังนี้

ซารี มณิศรี (2538) ได้แยกประเภทของการนิเทศตามวิธีการปฏิบัติของ ศึกษานิเทศก์เป็นหลัก คือ

1. การนิเทศเพื่อแก้ไข (Correction) เป็นการช่วยแก้ไขข้อบกพร่องบางอย่างเล็กน้อย พอปล่อยให้ผ่านไปได้ บางอย่างบันทึกไว้เพื่อหาทางปรับให้ดี บางอย่างต้องแก้ไขโดยใช้เทคนิควิธีอย่างกันเอง
2. การนิเทศเพื่อป้องกัน (Prevention) เป็นการป้องกันปัญหาต่างๆ ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งมีหลักการสำคัญ 3 ประการ คือ ช่วยให้ครูคงระดับความเชื่อมั่นของตนเองไว้อย่างแน่นอนพ้น ช่วยให้ครูกล้าที่จะต่อสู้กับอุปสรรคหน้าการ และช่วยให้ครูมีความกระตือรือร้นที่จะประกอบงานสอนอันเป็นอาชีพของตนให้สูงส่ง
3. การนิเทศเพื่อก่อ (Construction) เป็นการนิเทศมุ่งถึงจุดที่จะเจริญเติบโตในอนาคต แต่ถ้าหากมีจุดใดจุดหนึ่งที่เป็นปัญหาและไม่มีทางที่จะเติบโตในอนาคตได้ จะต้องหาทางแก้ไข ศึกษานิเทศก์จึงควรมีเทคนิควิธี ดังนี้
 - 3.1 ช่วยให้ครูได้ใช้ระเบียบวิธีสอนที่ดีเป็นประจำ
 - 3.2 ช่วยเร่งเร้าครูให้ทำงานด้วยความกระฉับกระเฉง
 - 3.3 ช่วยให้กำลังใจ

3.4 ช่วยชี้แจงช่องทางที่จะเติบโตได้จริงจัง

4. การนิเทศเพื่อการสร้างสรรค์ (Creation) คือ การให้ความรู้สติปัญญาให้เกิดประโยชน์ในทางปฏิบัติ ศึกษานิเทศก์อาจรวบรวมผลงานของกลุ่มครูที่ทำงานขึ้น ที่เห็นว่าเป็นงานสร้างสรรค์มาจัดเป็นระเบียบหมวดหมู่ เป็นผู้นำครูในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์

วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538) ได้กล่าวถึง การนิเทศแบบต่างๆ อาจแยกออกตามลักษณะความแตกต่างของวิธีการ ได้เป็น 5 แบบ ดังนี้

1. การนิเทศการศึกษาแบบปล่อยปละละเลย (as Laissez-fair) มีลักษณะ ดังนี้
 - ก. ใช้วิธีตรวจและประเมินค่าว่าดีเลวเพียงใด
 - ข. ไม่มีการแนะแนวทางให้ปรับปรุงตัวเองให้ดีขึ้น
 - ค. ถ้าไม่มีเรื่องราวอะไรเกิดขึ้นก็ไม่เอาใจใส่ถือว่าครูทำงานไปได้โดยราบรื่นแล้ว
 - ง. ถ้าเกิดเหตุร้ายแรงก็ไล่ออก
 - จ. ปล่อยให้ครูสอนไปตามวิธีที่ครูถนัดหรือเห็นว่าเหมาะสม
2. การนิเทศการศึกษาแบบบังคับ (as a Co-ercive Process) มีลักษณะดังนี้
 - ก. มุ่งเปลี่ยนแปลงการสอนและตัวครู
 - ข. มีตารางสอนและหลักสูตรวางไว้ตายตัว
 - ค. ตรวจสอบดูอยู่เสมอๆ ว่าปฏิบัติตามกฎข้อบังคับที่วางไว้
 - ง. ถ้าครูจะศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม ก็ให้เรียนวิชาที่ผู้บังคับบัญชาเลือกให้เข้าเรียน
 - จ. ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการสอนของครูคือ ผู้บังคับบัญชา ไม่ใช่ตัวครู
 - ฉ. วิธีสอนและหนังสือตลอดจนแนวความรู้ที่ให้แก่เด็ก เป็นตามแบบที่ผู้บังคับบัญชาวางไว้ ผู้สอนไม่มีหน้าที่จะพิจารณาความมุ่งหมายของการสอน เพราะผู้บังคับบัญชาได้เลือกวิธีการไว้ให้แล้ว
3. การนิเทศการศึกษาแบบฝึก (as Training) มีลักษณะดังนี้
 - ก. ผู้นิเทศรู้สึกเป็นหน้าที่ที่จะต้องฝึกอบรมครูให้สอนหรือปฏิบัติงานตามแนวที่ตน หรือผู้บังคับบัญชาของตนวางไว้
 - ข. วิธีสอนเป็นวิธีที่ผู้นิเทศเลือกไว้แล้ว
 - ค. ผู้นิเทศไม่ได้ดูความต้องการของครูผู้สอนแต่ดูความต้องการของโรงเรียน หรือหน่วยงานศึกษานั้นเป็นใหญ่
 - ง. ผู้รับการนิเทศไม่จำเป็นต้องคิดหาวิธีการของตนเอง เพราะมีวิธีการที่ได้รับฝึกจากศึกษานิเทศก์นั้นแล้ว
4. การนิเทศการศึกษาแบบแนะแนว (as Guidance) คือ การนิเทศการศึกษาให้ครูเจริญงอกงามโดยวิธีแนะแนวทางให้ครูหาทางช่วยเหลือตนเอง เห็นปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง ให้ครูได้

แสดงความสามารถที่มีอยู่แล้วและนำมาใช้เพื่อแก้ปัญหา โดยใช้หลักการแนะแนวทางที่ครูทำต่อนักเรียนในชั้น เพื่อสร้างให้ผู้รับนิเทศเจริญงอกงามให้เต็มที่ตามความสามารถ

5. การนิเทศการศึกษาแบบประชาธิปไตย (as Democratic Process) คือ การนิเทศการศึกษาที่ถือหลักการปฏิบัติตามลักษณะประชาธิปไตย คือผู้นิเทศวางตนเป็นผู้ร่วมงาน ดำเนินงานโดยเคารพในสิทธิหน้าที่และเกียรติแห่งความเป็นมนุษย์ของทุกคน ร่วมมือร่วมใจกันปฏิบัติงาน แบ่งงานกันทำและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ดำเนินวิธีการตัดสินใจที่จะทำอะไร หรือเว้นการกระทำสิ่งใดโดยใช้เหตุผลเป็นข้อตัดสินใจใช้วิธีพิสูจน์หลักฐานและข้อเท็จจริงแห่งเหตุและผลนั้นตามหลักวิทยาศาสตร์ (Scientific Method)

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา แบ่งรูปแบบการนิเทศ ที่ใช้การนิเทศจากภายนอก ประสานการนิเทศภายใน ใน 2 ลักษณะ คือ

1. การนิเทศจากภายนอก หมายถึง การจัดการของศึกษานิเทศก์ ที่กระทำต่อโรงเรียนเพื่อให้เกิดความร่วมมือหรือประสานงานกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยเฉพาะบุคลากรในโรงเรียนที่จะพัฒนาหรือปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

2. การนิเทศภายใน ได้แก่ การจัดการของบุคลากรในโรงเรียน เพื่อให้เกิดความร่วมมือ หรือประสานงานกันของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา โดยเฉพาะบุคลากรในโรงเรียนในอันที่จะพัฒนา หรือปรับปรุงคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

เทคนิค วิธีการนิเทศ

ไพฑูริย์ เจริญพันธุ์ (2529) ได้สรุปว่า การนิเทศการศึกษาจะประสบผลสำเร็จจะต้องอาศัยเทคนิคที่เหมาะสมกับบุคคล เวลา สถานที่ และสถานการณ์ต่างๆ การนิเทศการศึกษาอาจทำได้ 2 แบบ คือ แบบนิเทศเป็นกลุ่ม และแบบนิเทศเป็นรายบุคคล ซึ่งต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ในการเลือกเทคนิคการนิเทศ มีหลักที่ควรพิจารณา ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการนิเทศ ต้องมุ่งให้ครูพัฒนาตนเองในการจัดการเรียนการสอนในด้านทักษะ การถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นักเรียน ความเข้าใจและการเปลี่ยนแปลงค่านิยมและเจตคติ
2. ขนาดของกลุ่มการนิเทศต้องคำนึงถึงขนาดของกลุ่มและเลือกใช้เทคนิคการนิเทศที่เหมาะสม
3. การก่อให้เกิดประสบการณ์ เพื่อให้รู้ว่ากิจกรรมที่จัดเหล่านั้น เกิดผลกับครูที่รับการนิเทศหรือไม่ โดยวัดดูว่าเกิดประสบการณ์ได้จริงหรือไม่ โดยวัดได้จาก

- ความรู้สึกประทับใจ
- ระดับการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือปะทะสัมพันธ์ที่มีต่อกัน

- ความสนใจที่มีต่อกิจกรรม

4. ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุประสงค์ ขนาดของกลุ่ม และการก่อให้เกิดประสบการณ์

กิตติมา ปริติติลล (2532) ได้กล่าวถึงวิธีการ และเทคนิคการนิเทศการศึกษา ที่นิยมใช้กันอยู่ทั่วไป มีดังนี้

1. การเยี่ยมชั้นเรียน
2. การพบปะเป็นรายบุคคลกับครู
3. การสาธิตการสอน
4. การประชุมกลุ่ม
5. การฝึกอบรม
6. การผลิตเอกสารทางวิชาการ
7. การค้นคว้าทดลองและการวิจัยด้านวิชาการ

ซึ่งสอดคล้องกับ วไลรัตน์ บุญสวัสดิ์ (2538) ได้สรุปไว้ว่า เทคนิคการนิเทศการศึกษา แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การนิเทศครูเป็นกลุ่มและการนิเทศครูเป็นรายบุคคล การนิเทศครูเป็นกลุ่มมีเทคนิคแยกย่อย คือการตั้งคณะกรรมการกลุ่ม การศึกษาวิชาเพิ่มเติม การใช้ศูนย์หนังสือ การแนะนำหนังสืออ่าน การสาธิตการสอน การจัดทัศนศึกษาเพื่อครู การประชุม การตั้งห้องสมุดสำหรับครู การประชุมปฏิบัติการ การตั้งองค์การเพื่ออาชีพครู เป็นต้น การนิเทศครูเป็นรายบุคคลมีเทคนิคย่อยคือ การเยี่ยมชั้นเรียน การทดลองในชั้นเรียน การปรึกษาหารือ การเยี่ยมชั้นเรียนระหว่างครูด้วยกัน การสนทนา การประเมินตนเอง เป็นต้น การจะเลือกใช้เทคนิคใดนั้น ให้คำนึงถึงโอกาสผู้นิเทศแต่ละคนที่จะพิจารณาเลือกใช้เทคนิคต่างๆ ที่กล่าวมาแล้วทั้งหมด โดยคำนึงถึงผลที่จะได้รับคุ้มค่าที่สุด สะดวกที่สุด และประหยัดที่สุด

สื่อ และเครื่องมือการนิเทศ

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2533) ได้ให้ความหมาย สื่อและเครื่องมือการนิเทศ ดังนี้

สื่อการนิเทศ หมายถึง สิ่งที่จะช่วยให้ผู้นิเทศปฏิบัติงานด้วยความมั่นใจ สื่อที่ตอบสนองความต้องการของผู้นิเทศ จะช่วยสร้างศรัทธาทางวิชาการ

เครื่องมือการนิเทศ หมายถึง สิ่งที่ใช้ในการติดตาม ตรวจสอบการปฏิบัติงาน ของผู้รับการนิเทศ ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบสำรวจ แบบประเมินค่า เป็นต้น

นิพนธ์ ไทยพานิช (2532) ได้ให้ความหมายของสื่อและเครื่องมือการนิเทศไว้ว่า เป็นสิ่งที่ใช้ตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้รับการนิเทศ เพื่อให้ผู้รับการนิเทศทราบที่มาของปัญหา ความต้องการ และวางแผนการแก้ไขปัญหา และปรับปรุงได้อย่างถูกต้อง

จากการประชุม สัมมนาศึกษานิเทศก์ ระดับอำเภอ เขตการศึกษา 5 (2535) ได้กล่าวถึงสื่อการนิเทศการศึกษา ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในการนิเทศ เพราะจะช่วยให้ข้อเสนอแนะในการนิเทศชัดเจนยิ่งขึ้น สื่อการนิเทศที่นิยมใช้มากคือ สื่อสิ่งพิมพ์ ซึ่งออกมาในรูปเอกสาร เช่น แผ่นพับ วารสาร หนังสือพิมพ์ เป็นต้น นอกจากสิ่งพิมพ์แล้วก็อาจจัดทำเป็นชุดภาพถ่าย สไลด์ แผ่นใส วีดิทัศน์

ส่วนเครื่องมือทางการนิเทศการศึกษา เป็นสิ่งที่ใช้วัด รวบรวม หรือแสวงหาข้อมูล มาใช้ในการนิเทศอาจเป็นแบบทดสอบ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ เป็นต้น ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ใช้ศึกษานิเทศก์จะเป็นผู้สร้างหรือจัดหาเครื่องมือมาเสนอแนะให้ครูใช้เพื่อให้ครูหาจุดในการพัฒนาตนเอง

จากคำกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบ เทคนิค วิธีการ สื่อและเครื่องมือการนิเทศ หมายถึง การเลือกใช้รูปแบบ เทคนิค วิธีการนิเทศที่เหมาะสมกับบุคคล เวลา สถานที่ และสถานการณ์ต่างๆ และเลือกใช้สื่อ เครื่องมือนิเทศเป็นเครื่องช่วยในการดำเนินการนิเทศ เพื่อให้ผู้รับการนิเทศเข้าใจและยอมรับไปปฏิบัติมากขึ้น จนผู้รับการนิเทศสามารถพัฒนาตนเองได้ ซึ่งแสดงถึงความสำเร็จและประสิทธิภาพของการนิเทศการศึกษาของศึกษานิเทศก์

2.2 งานสนับสนุนการนิเทศ และเทคนิคภายใน แก่กลุ่มโรงเรียน โรงเรียน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การนิเทศภายในกลุ่มโรงเรียน เป็นการนิเทศโดยบุคลากรภายในกลุ่มโรงเรียนเอง ผู้นิเทศ ได้แก่ ประธานกลุ่มโรงเรียน คณะกรรมการกลุ่มโรงเรียน หัวหน้าสำนักงานกลุ่มโรงเรียน ครูวิชาการสำนักงานกลุ่มโรงเรียน และ ครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน เพื่อปฏิบัติการแนะนำ ช่วยเหลือโรงเรียนภายในกลุ่ม ให้ผู้รับการนิเทศปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง เต็มศักยภาพและมีประสิทธิภาพ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2534) ได้กำหนดแนวการนิเทศติดตามผล กำกับและประเมินผลตั้งแต่ระดับกรม จังหวัด อำเภอ กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน และให้มืองค์กรประสานงานพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาตามระดับดังกล่าวด้วย ซึ่งคณะกรรมการประสานงาน ระดับกลุ่มโรงเรียน

ประกอบด้วย ประธานกลุ่มโรงเรียน ศึกษาธิการอำเภอ ผู้บริหารโรงเรียน ครูวิชาการกลุ่มโรงเรียน หัวหน้าสำนักงานกลุ่มโรงเรียน และครูวิชาการสำนักงานกลุ่มโรงเรียน มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. วิเคราะห์สภาพปัจจุบันปัญหา
2. วางแผนเพื่อพัฒนาไปสู่จุดหมาย
3. แลกเปลี่ยนเทคนิคและวิธีเพื่อพัฒนา
4. เป็นผู้นำทางวิชาการ
5. นิเทศช่วยเหลือจุดที่มีปัญหา
6. เร่งเร้าให้มีการประชุม อบรม
7. จัดทำแผนภูมิแสดงคุณภาพทุกระดับ
8. ช่วยให้เกิดความร่วมมือ

จะเห็นว่า การนิเทศภายในกลุ่มโรงเรียนนั้น เป้าหมายคือ เพื่อพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา การนิเทศจะดำเนินการในเรื่องควบคุม กำกับ ดูแล โดยใช้ข้อมูลที่ได้รับมานั้นประกอบการวางแผนการนิเทศ สามารถแก้ไขข้อปัญหาได้ครบ ตรงกับสภาพที่เป็นจริง

การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นการนิเทศโดยบุคลากรภายในโรงเรียนเอง ผู้นิเทศได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ช่วยผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา หัวหน้าฝ่ายต่างๆ และครูผู้สอน ที่โรงเรียนคัดเลือกหรือแต่งตั้งขึ้น การนิเทศภายในจะทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดนั้น จะต้องกระทำอย่างมีขั้นตอนและกระบวนการ และเมื่อนิเทศแล้วจะต้องได้ผลตามจุดมุ่งหมายของการนิเทศ 4 ประการ คือ

1. พัฒนาคณะ การนิเทศการศึกษาเป็นการแนะนำช่วยเหลือ เมื่อนิเทศแล้วบุคลากรในหน่วยงานได้รับความรู้และมีความสามารถในการปฏิบัติงานมากขึ้น
2. พัฒนางาน การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างสรรควิธีทำงาน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. ประสานสัมพันธ์การนิเทศการศึกษาเป็นการร่วมมือสร้างความเข้าใจในการทำงานร่วมกัน
4. การสร้างขวัญและกำลังใจ การนิเทศการศึกษาเป็นการสร้างความมั่นใจ ความสบายใจ และมีกำลังใจในการทำงาน

ลิปปนนท์ เกตุทัต (2518) กล่าวไว้ว่า การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน เป็นการนิเทศโดยอาศัยบุคลากรภายในโรงเรียนเองเป็นผู้นิเทศ ได้แก่ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ หัวหน้าหมวดวิชา รวมทั้งครูที่มีความรู้ความสามารถและความชำนาญ ตลอดจนมีประสบการณ์ในด้านการสอนเฉพาะสาขาวิชา บุคลากรเหล่านี้ จะต้องสามารถทำการนิเทศครูในโรงเรียนในรูปของการเป็นที่เลี้ยง การปรึกษางานในหมู่คณะ การใช้ความรู้เพิ่มเติม โดยถือหลักการผนึกกำลังกันปฏิบัติงานให้สำเร็จด้วยดีได้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2634) กล่าวถึงกรณีศึกษาภายในโรงเรียน เป็นการดำเนินการอย่างมีขั้นตอนเป็นระบบ และต่อเนื่อง มี 4 ขั้นตอน คือ

- ขั้นที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันปัญหา และความต้องการ
- ขั้นที่ 2 การวางแผนการนิเทศ
- ขั้นที่ 3 การปฏิบัติการณ์นิเทศ
- ขั้นที่ 4 การประเมินผลการนิเทศ

จากทัศนะต่างๆ พอสรุปได้ว่า การนิเทศภายในโรงเรียน เป็นการดำเนินการโดยบุคลากรภายในโรงเรียนและเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้นิเทศกับผู้รับการนิเทศ เพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่เอื้อต่อการส่งเสริม สนับสนุนการเรียนการสอน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

กิจกรรมการนิเทศทางไกล

นิพนธ์ ไทยพานิช (2532) ได้ให้ความหมายการนิเทศทางไกลไว้ว่า

1. เป็นวิธีการทางอ้อม ไม่ต้องพบกันตัวต่อตัว ไม่ต้องนั่งประจันหน้า แต่เป็นการนิเทศโดยผ่านสื่อ เทคโนโลยี และนวัตกรรมในรูปแบบต่างๆ
2. เป็นวิธีการนิเทศจากหน่วยงานภายนอก เข้าสู่หน่วยงานภายในที่เขารับผิดชอบ
3. สิ่งที่น่าสนใจต้องเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความรู้ ข้อมูลทั่วไป และการปฏิบัติงาน เช่น ข้อมูลข่าวสาร กฎ ระเบียบ ข้อมูลเชิงวิชาการทั้งในแง่วิธีการใหม่ๆ และผลการวิจัย

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ(2633) ได้ให้ความหมายการนิเทศทางไกลไว้ว่า การนิเทศทางไกลหรือการนิเทศทางอ้อม เป็นการนิเทศที่ผู้นิเทศ และผู้รับการนิเทศ ไม่สามารถพบกันได้โดยตรงอย่างต่อเนื่อง ด้วยข้อจำกัดด้านบุคลากร ระยะเวลา ระยะเวลา งบประมาณ และยานพาหนะ ได้ใช้สื่อประเภทต่างๆ เช่น สิ่งพิมพ์ จดหมาย วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ วัสดุ โทรสาร วิทยุมือถือ เป็นต้น

2.3 งานพัฒนาการนิเทศการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์

กลิคแมน (Glickman, 1981) ได้ให้ทัศนะว่า การนิเทศการสอนเป็นชุดย่อย (Subset) ของการนิเทศการศึกษา ซึ่งเป็นกระบวนการสำหรับปรับปรุงงานและหน้าที่ในชั้นเรียน และกิจกรรมที่ดำเนินการโดยโรงเรียน หรือทำงานโดยตรงกับครู

สันต์ ธรรมบำรุง (2526) กล่าวว่า การนิเทศการสอน เป็นความพยายามใดๆ ที่จะช่วยเหลือปรับปรุง แก้ไข สภาพการเรียนการสอนให้ดีขึ้น โดยวิธีจัดหาเครื่องอำนวยความสะดวกแก่ครูเพื่อให้ได้ปฏิบัติภารกิจการสอนได้ผลสำเร็จตามความมุ่งหมายยิ่งขึ้น

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า การนิเทศการสอนเป็นกระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรในโรงเรียนเพื่อที่จะปรับปรุง และเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติภารกิจการสอนของครูให้ได้ผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของการสอน

ดังนั้น การพัฒนาการนิเทศการเรียนการสอนในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ จึงต้องคำนึงถึงจุดมุ่งหมายของหลักสูตร ตลอดจนการเลือกใช้เทคนิค วิธีการนิเทศให้เหมาะสมกับกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ด้วย

2.4 งานโครงการที่เกี่ยวข้องกับงานพัฒนาการนิเทศการศึกษา

1. โครงการอาหารกลางวัน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) ได้ให้ความหมายของโครงการอาหารกลางวันว่า หมายถึง โครงการส่งเสริมการจัดอาหารให้นักเรียน ได้รับประทานอาหารกลางวันที่โรงเรียน เพื่อส่งเสริมภาวะโภชนาการที่ดี การเลือกอาหารที่ถูกต้องตามกำลังเงินและเศรษฐกิจ ทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ สังคม และมีสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด ทุกโรงเรียน จัดโครงการอาหารกลางวันขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 โดยบูรณาการกิจกรรมการเรียนการสอนกลุ่มประสบการณ์ต่างๆ ซึ่งมีกลุ่มภาระงานและพื้นฐานอาชีพเป็นแกนกลาง
2. เพื่อให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่า และปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการของร่างกาย
3. เพื่อช่วยเหลือนักเรียนที่ขาดแคลนอาหารกลางวัน
4. เพื่อสร้างสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร
5. เพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับโภชนาการศึกษแก่ชุมชน และนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมโครงการอาหารกลางวัน

รูปแบบการจัดโครงการอาหารกลางวัน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดไว้ 4 รูปแบบ คือ

1. รูปแบบเพิ่มเติม นักเรียนนำอาหารกลางวันมาจากบ้าน แล้วโรงเรียนทำเพิ่มเติม
2. รูปแบบอาหารจานเดียว โรงเรียนจัดทำโดยให้มีคุณค่าทางอาหารครบ
3. รูปแบบอาหารชุดเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ที่สุดประกอบด้วยข้าว กับข้าวและของหวาน
4. รูปแบบประสม เป็นรูปแบบประสมกันตั้งแต่ 1 รูปแบบขึ้นไป

2. โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ มีภารกิจสำคัญคือการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ได้รับมอบหมายจากรัฐให้จัดระดับก่อนประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเพิ่มขึ้นเพื่อสนองนโยบายการกระจายโอกาสทางการศึกษา และขยายการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดความเสมอภาคอย่างทั่วถึง ขณะนี้กระทรวงศึกษาธิการมีนโยบายเร่งรัดการขยายโอกาสทางการศึกษา โดยให้สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ดำเนินโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 14 พฤษภาคม 2534 ให้เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในโรงเรียนประถมศึกษา โดยไม่เก็บค่าเล่าเรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ นักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ได้มีโอกาสศึกษาต่อระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เป็นการเพิ่มการศึกษาขั้นพื้นฐานอีก 3 ปี โดยมุ่งหวังให้ประชากรของประเทศมีความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม ทักษะวิชาชีพสูงขึ้น

การจัดการ และการบริหารงาน โครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดแนวดำเนินการให้หน่วยงานแต่ละระดับ ได้มีภาระหน้าที่ปฏิบัติ ในส่วนของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ มีภาระ หน้าที่ ดังนี้

- จัดทาวีสตูด อุปกรณ์ อาคารสถานที่
- จัดหาครูที่มีความรู้ความสามารถและความถนัดเฉพาะทาง
- สำรวจและทำทะเบียนรายชื่อผู้ชานาญการท้องถิ่น ในสาขาอาชีพ สถานประกอบการ

พร้อมประสานงานขอความร่วมมือ

- สำรวจความต้องการและความสนใจของนักเรียน และผู้ปกครอง เพื่อประกอบการ

จัดวิชาเรียน

- ประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
- จัดทำสถิติข้อมูลด้านต่าง ๆ ของโรงเรียนให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน
- ประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน
- นิเทศ ติดตามประเมินผลการจัดการเรียนการสอน ให้การสนับสนุน ปรับปรุง แก้ไข

- รายงานความก้าวหน้า และผลการดำเนินงานให้สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
ทราบ

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีภาระหน้าที่ ดังนี้

- จัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการวัดผล ประเมินผล ตามหลักสูตรมัธยมศึกษา
พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ.2533) โดยประสานงานกับกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา
- ประสานงาน ดำเนินงานกับบุคคลและหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริม
กิจกรรมการเรียนการสอน การพัฒนาทักษะด้านอาชีพ และตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญา
- ประชาสัมพันธ์การดำเนินงาน สร้างความเข้าใจ และเจตคติที่ดี แก่ผู้ปกครอง ชุมชน
และหน่วยงานต่าง ๆ
- พัฒนา ปรับปรุง แก้ไขการดำเนินงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- รายงานความก้าวหน้าและผลการดำเนินงานด้านต่างๆ ให้สำนักงานการประถมศึกษา

อำเภอทราบ

3. งานวิจัย ประเมินผล และบริการ

3.1 งานระบบข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษา

ณรงค์ บุญมี (2528) ได้ให้ความหมายของคำว่า ข้อมูลและสารสนเทศไว้ว่า
ข้อมูล(Data) หมายถึง ข้อมูลที่ยังไม่สามารถใช้ประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารได้
สารสนเทศ (Information) หมายถึง ข้อมูลหลายอย่างที่จัดทำการวิเคราะห์ สรุปจนสามารถ
ใช้ประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารได้

ในทัศนะของ จิราภรณ์ รักษาแก้ว (2529) ได้อธิบายความหมายของข้อมูล และสารสนเทศ
ไว้ดังนี้

ข้อมูล (Data) หมายถึง ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่มีอยู่ในธรรมชาติของกลุ่มสัญลักษณ์แทน
ปริมาณหรือการกระทำต่าง ๆ ที่ยังไม่ผ่านการประมวลผล ข้อมูลอาจจะอยู่ในรูปของตัวเลข ตัวหนังสือ และ
ท้ายที่สุดข้อมูลก็คือ วัตถุดิบของสารสนเทศ

สารสนเทศ (Information) หมายถึง ข้อมูลต่างๆ ที่ได้รับการประมวลผลด้วยวิธีการต่าง ๆ
เป็นความรู้ที่ต้องการสำหรับใช้ทำประโยชน์ เป็นส่วนผลลัพธ์หรือ Output ของระบบการประมวลผลข้อมูล

เป็นสิ่งที่สื่อความหมายให้ผู้รับเข้าใจ และสามารถไปกระทำกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่งโดยเฉพาะได้ หรือ เพื่อเป็นการย้ำความเข้าใจที่มีอยู่แล้วให้มีมากยิ่งขึ้น และเป็นผลลัพธ์ของระบบสารสนเทศ

การให้ความหมายและคำจำกัดความของคำว่า ข้อมูล (Data) และสารสนเทศ (Information) ที่กล่าวมาแล้วนั้น เมื่อพิจารณาแล้วอาจสรุปได้ ดังนี้

ข้อมูล หมายถึง ข้อเท็จจริง เอกสาร ข่าวสาร ที่อยู่ในรูปของตัวเลข หรือสัญลักษณ์ที่มีความหมายเฉพาะตัว ยังมีได้ผ่านการประมวลผลและวิเคราะห์ให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถใช้ประกอบการตัดสินใจ

สารสนเทศ หมายถึง ข้อมูลที่จัดระบบแล้ว หรือผ่านกระบวนการวิเคราะห์ หรือประมวลผลแล้ว สามารถใช้ประโยชน์หรือใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องราวต่างๆ ได้ทันที ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

ส่วนความหมายของคำว่า ระบบสารสนเทศ (Management Information System) นั้น หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูล การเปลี่ยนแปลงข้อมูลเป็นสารสนเทศ การจัดเก็บและการนำเสนอข้อมูล เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจ การวางแผนและการควบคุม การปฏิบัติงาน ตามความต้องการของผู้บริหาร

ระบบข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษา จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ศึกษานิเทศก์ต้องนำมาใช้ในการจัดทำนโยบาย และการวางแผนพัฒนาการประถมศึกษา ลักษณะของข้อมูลที่น่ามาใช้จะมีทั้งข้อมูลดิบ และข้อมูลที่แปลงเป็นสารสนเทศแล้ว ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของดัชนีหรือตัวบ่งชี้ ค่าเฉลี่ย ระดับสัดส่วน อัตราส่วน ฯลฯ ข้อมูลเหล่านี้ประกอบด้วย (ชโลมใจ ภิงคารวัฒน์และ สุรพล หวังดี, 2531)

1. ข้อมูลแสดงภาพรวมของการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ทั้งระบบที่อยู่ในขอบข่ายความรับผิดชอบ
2. ข้อมูลที่แสดงผลสัมฤทธิ์ของการประถมศึกษา ตามภารกิจการศึกษาเฉพาะส่วนที่รับผิดชอบ
3. ข้อมูลที่แสดงถึงปัญหาและความต้องการในการจัดการประถมศึกษา
4. ข้อมูลที่แสดงให้เห็นพื้นที่ที่เป็นปัญหาและสาเหตุของปัญหา
5. ข้อมูลที่จะใช้เป็นแนวทางพิจารณากำหนดวิธีการแก้ปัญหา

ระบบการเก็บรวบรวมข้อมูล สามารถแบ่งได้ 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมคือ การรวบรวมข้อมูลตามสายงาน จากต่ำไปหาสูงโดยใช้วิธีการต่างๆ เช่น การรายงาน การสำรวจ การสัมภาษณ์ แล้วนำมาจัดกลุ่มเป็นประเภท
2. ขั้นตอนการตรวจสอบเพื่อความถูกต้องและความสะดวกในการนำไปใช้
3. ขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไข เป็นการแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการนำเอาสภาพข้อมูลในปัจจุบัน มาเปรียบเทียบกับเกณฑ์หรือมาตรฐาน หรือวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้น อันจะช่วยให้สามารถมองเห็นปัญหาและแนวทางในการแก้ปัญหา หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นการศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการนั่นเอง

3.2 งานจัดทำแผนพัฒนางานวิชาการและการนิเทศ

แผนเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งของการบริหารที่เป็นระบบ และมีประสิทธิภาพ เป็นงานที่สำคัญยิ่งในกระบวนการบริหาร และการจัดการของหน่วยงานและระบบบริหารทั้งระบบเพื่อช่วยให้การปฏิบัติงานลุล่วงไปอย่างมีประสิทธิภาพ

การปฏิบัติงานในการจัดทำแผนพัฒนางานวิชาการ และการนิเทศ ผู้จัดทำต้องศึกษานโยบายเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2527)

1. ศึกษานโยบายและแผนพัฒนาการประถมศึกษาของ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
2. ศึกษาข้อกำหนดด้านหลักสูตร บุคลากร อาคาร งบประมาณ
3. ศึกษานโยบายพัฒนาชนบทของอำเภอ
4. ศึกษาความต้องการ นโยบาย และแผนการศึกษาในระดับอื่น ๆ ในอำเภอ
5. ศึกษา นโยบาย แผนและความต้องการของส่วนราชการอื่น ๆ
6. ศึกษาภารกิจ สภาพปัจจุบัน และปัญหาความต้องการในการจัดการประถมศึกษา ของอำเภอ กลุ่มและโรงเรียน

ส่วนการวางแผน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2538) ได้กำหนดงานการวางแผน ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ได้แก่

1. การวางแผนนโยบาย และแผนพัฒนาการประถมศึกษาในระยะ 5 ปี ในระดับอำเภอและกิ่งอำเภอ
2. การวางแผนนโยบาย และแผนพัฒนาการประถมศึกษาประจำปี ระดับอำเภอและกิ่งอำเภอ

3. การวางแผนปฏิบัติการประจำปี ระดับอำเภอและกิ่งอำเภอ

สำหรับการติดตามรายงานผลการดำเนินงานตามนโยบายและแผน เป็นการติดตามผลการดำเนินงานตามนโยบาย และแผนปฏิบัติการประจำปี ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน โดยการรวบรวมข้อมูลแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อรายงานให้สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดทราบ ซึ่งในการติดตามผลการดำเนินงานตามนโยบายและแผน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดบทบาทของฝ่ายนิเทศ ไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ , 2530 ข)

- ก) วางแผนการกำกับ ติดตาม และนิเทศ
- ข) ประสานงานกับฝ่ายต่างๆ ในระดับอำเภอ เพื่อความเข้าใจกันในเรื่องนโยบาย เป้าหมาย และวิธีปฏิบัติ
- ค) ดำเนินการกำกับ ติดตาม และนิเทศตามแผน
- ง) รายงานผลการปฏิบัติการนิเทศต่อฝ่ายบริหาร หลังจากการนิเทศแต่ละครั้ง ฝ่ายนิเทศต้องสรุปปัญหา ข้อสังเกต และแนวทางแก้ไขที่ได้เสนอแนะหรือดำเนินการไปแล้วให้ฝ่ายบริหารทราบ เพื่อเป็นข้อมูลในการกำกับติดตามนิเทศต่อไป

ศึกษานิเทศก์ระดับอำเภอ ในฐานะผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาภายในอำเภอคนหนึ่งจำเป็นต้องสนับสนุนการจัดทำแผนการพัฒนาการประถมศึกษาอำเภอ คือเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนพัฒนาทั้งสามประเภท การเก็บรวบรวมข้อมูลสถิติทางการศึกษา การวิเคราะห์ข้อมูลทางการศึกษา ตลอดจนให้ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของอำเภอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรวบรวมข้อมูลสถิติทางการศึกษาของสถานศึกษาในอำเภอนั้น กระทำเพื่อให้มีข้อมูลในการบริหารและการวางแผนงานที่เป็นปัจจุบัน

จากที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น สรุปได้ว่า งานจัดทำแผนพัฒนา ซึ่งประกอบด้วยการทำสถิติข้อมูลและสารสนเทศการศึกษา การทำนโยบายและแผน และการติดตามผลการดำเนินงานตามนโยบายและแผน เป็นงานที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา เพราะงานจัดทำแผนพัฒนาทำให้การดำเนินงานต่าง ๆ มีระบบ แบบแผน มีการกำหนดเป้าหมายในอนาคต มีการกำหนดการดำเนินงานเพื่อให้เป้าหมายสัมฤทธิ์ผล ตลอดจนมีการประเมินผลการดำเนินงาน การติดตามและรายงานผล การปฏิบัติงานแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.3 งานทดสอบ วัด และประเมินผล

การทดสอบ วัด และประเมินผล เป็นกระบวนการต่อเนื่องของการจัดการเรียนการสอน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกกันไม่ได้ และมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษาอย่างเด่นชัด เพราะเป็นกระบวนการที่ทำให้ทราบว่าหลักสูตร และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนความพยายามต่างๆ ในอันที่จะส่งเสริมการเรียนการสอนให้ได้ผลสมความมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด

สุภาพ วาดเขียน และ อรพินทร์ โภชนดา (2520) ได้กล่าวว่า การวัดและประเมินผล การศึกษา มีคำศัพท์บางคำที่เกี่ยวข้องกัน ดังนี้

1. การทดสอบ (Test) หมายถึง การใช้เครื่องมือต่าง ๆ ในการทดสอบ หรือหมายถึง กระบวนการอันมีระบบที่ใช้ในการวัด การเปรียบเทียบพฤติกรรมของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เช่น การเปรียบเทียบความสามารถ สมรรถิผล ความสนใจ เป็นต้น

2. การวัดผล (Measurement) เป็นกระบวนการที่กำหนดตัวเลขให้กับวัตถุ สิ่งของ หรือบุคคลตามความมุ่งหมายที่จะวัด แล้วสอบ และเปรียบเทียบลักษณะและความแตกต่างที่ปรากฏอยู่ในสิ่งที่จะวัดนั้น ๆ เช่น วัดความสามารถทางสมอง วัดคุณสมบัติทางกายภาพ การวัดเป็นกระบวนการที่กว้างขวางมากกว่าการทดสอบ การวัดผลทางการศึกษา มักใช้กับสิ่งซึ่งจะต้องมีความหมายของผลมากกว่าการสอบ

3. การประเมินผล (Evaluation) เป็นการพิจารณาตัดสินเกี่ยวกับคุณภาพ คุณค่า ความจริง ที่ขึ้นอยู่กับกรวัดหลายๆ อย่าง การประเมินผลจะมีคุณประโยชน์มากก็ต่อเมื่อได้ผลหรือข้อมูลที่ถูกต้อง

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2528) ได้ให้ความหมายของการวัดไว้ว่า หมายถึง การกำหนดตัวเลข เพื่อแทนคุณสมบัติของสิ่งต่าง ๆ โดยเป็นไปตามกฎเกณฑ์ ส่วนการประเมิน หมายถึง การตัดสินคุณค่าของ สิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือกระบวนการที่ก่อให้เกิดสารสนเทศเพื่อช่วยในการตัดสินใจ

กระทรวงศึกษาธิการ (2534) ได้กำหนดหลักการในการประเมินผลการเรียนรู้ ในระดับประถมศึกษา วิชา ไว้ในระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนรู้ ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พ.ศ.2533 ดังนี้

1. ให้โรงเรียนมีหน้าที่ประเมินผล ตัดสิน และอนุมัติผลการเรียนทุกชั้น
2. ให้มีการประเมินผลการเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน และเพื่อตัดสินผลการเรียน
3. ให้หน่วยงานที่ควบคุมดูแลโรงเรียนประถมศึกษา และกรมวิชาการตรวจสอบมาตรฐาน การศึกษาของโรงเรียนต่างๆ เป็นระยะๆ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2524) ได้เสนอแนวทางปฏิบัติ ในการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา ไว้ดังนี้

1. พยายามจัดทำข้อสอบชนิดต่างๆ แต่ละชนิดให้มีหลายแบบ และวัดได้หลายด้าน
2. ในการทำข้อสอบทุกชนิด ทุกแบบ ต้องผ่านขั้นตอนต่าง ๆ อย่างถูกต้อง ทั้งด้านการเขียน การนำไปทดลองใช้ การวิเคราะห์ จนได้ข้อทดสอบที่มีความเชื่อมั่นไม่น้อยกว่า 0.7
3. การดำเนินการเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ทุกขั้นตอน จะต้องทำโดยคณะบุคคล ประกอบด้วย นักวิชาการฝ่ายวัดผล ครูผู้สอนในแต่ละกลุ่มวิชา
4. จัดทำเป็นธนาคารข้อสอบเพื่อใช้และบริการแก่โรงเรียน

ดังนั้น การทดสอบ วัดและประเมินผลทางการศึกษาจึงเป็นภาระและหน้าที่ของศึกษานิเทศก์ จะต้องสนใจศึกษาหาความรู้ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุน และให้คำแนะนำแก่โรงเรียน กลุ่มโรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

3.4 งานวิเคราะห์ วิจัยการบริหาร การนิเทศ และการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์

การวิจัย เป็นงานที่กำลังเข้ามามีบทบาทต่อการพัฒนาศึกษาอย่างมาก กำลังให้การส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดขึ้นในระดับอำเภอ กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน งานวิจัยเป็นหน้าที่โดยตรงของศึกษานิเทศก์ จังหวัด ส่วนในระดับอำเภอนั้น มีหน้าที่ให้ความร่วมมือในการวิจัย และนำผลการวิจัยมาใช้ประกอบการวางแผน เพื่อแก้ปัญหา หรือปรับปรุงเฉพาะเรื่อง มีผู้ให้ความหมายของคำว่า "การวิจัยทางการศึกษา" ไว้หลายความหมาย เช่น

สารานุกรมการวิจัยการศึกษา (Encyclopedia of Educational Research, 1969) กล่าวว่า การวิจัยการศึกษาคือกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์ เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ทางการพัฒนาการ และผลผลิตทางการศึกษา

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2525) ให้ความหมายของการวิจัยการศึกษาว่า การวิจัยการศึกษาเป็นการสืบค้นอย่างเป็นระบบ เพื่อการค้นพบกฎหรือข้อความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับพฤติกรรม เพื่อใช้ในการทำนาย และควบคุมปรากฏการณ์ต่าง ๆ ภายใต้สภาวะการณ์ทางการศึกษา

บุญเรียง ขจรศิลป์ (2529) กล่าวว่า การวิจัยทางการศึกษาหมายถึงกระบวนการเสาะแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ เพื่อตอบปัญหาทางการศึกษาอย่างมีระบบ และวัตถุประสงค์ที่แน่นอน โดยอาศัยวิธีการทางวิทยาศาสตร์

จากความหมายที่ได้กล่าวไว้แล้วนั้น อาจสรุปได้ว่า การวิจัยการศึกษา หมายถึง การศึกษาหาความรู้ใหม่ ๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมมนุษย์ด้านพัฒนาการ และผลผลิตทางการศึกษา โดยใช้วิธีการศึกษาอย่างมีระบบระเบียบ มีเหตุผล ซึ่งเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ เพื่อตอบคำถามทางการศึกษาและเป็นเครื่องมือตัดสินใจของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้วย

ความสำคัญของการวิจัยการศึกษา

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการวิจัยว่า การวิจัยทางทฤษฎี จะให้ผลเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไป การวิจัยมี 2 ลักษณะ คือ

1. การวิจัยทางทฤษฎี เป็นการวิจัยบริสุทธิ์หรือมุ่งสะสมทฤษฎี
2. การวิจัยทางปฏิบัติ เป็นการวิจัยประยุกต์ ซึ่งนำทฤษฎีการวิจัยไปปฏิบัติ มีหลายประเภท

ได้แก่

- 2.1 การวิจัยเพื่อพัฒนาทำเป็นโครงการ
- 2.2 การวิจัยในฐานะเป็นเครื่องมือเพื่อแก้ปัญหา
- 2.3 การวิจัยและกำหนดนโยบาย นโยบายคือแนวทางแก้ปัญหา การกำหนดนโยบาย

โดยไม่มีการวิจัย ไม่มีสาเหตุของปัญหา ย่อมเป็นแนวทางที่ฟังไม่ได้

2.4 การวิจัยและการกำหนดโครงการทำวิจัย เพื่อพัฒนาความเป็นไปได้เสียก่อน แล้วจึงกำหนดโครงการ ดำเนินการ และประเมินผลเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ เพื่อดูว่าการดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่ควรหรือไม่เพียงใดหรือมีปัญหาอุปสรรคอย่างไรเมื่อเสร็จสิ้นโครงการ

- 2.5 การวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน

นอกจากนี้ สงบ ลักษณะ (2523) ได้กล่าวถึงความสำคัญหรือบทบาทของการวิจัยอีกด้านหนึ่ง ในรูปแบบเพื่อสนับสนุนการใช้หลักสูตรโดยเฉพาะว่า ในการใช้หลักสูตร การศึกษาค้นหาแนวคิดของการดำเนินงาน ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้หลักสูตร เป็นสิ่งที่มีประโยชน์มาก ซึ่งสิ่งที่ได้รับการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ การค้นหารูปแบบของการจัดบุคลากรให้เหมาะสมกับการบริหาร การนิเทศและการเรียนการสอน การค้นหาแนวคิดเกี่ยวกับการจัดสร้าง และใช้สื่อการเรียนให้ได้ผลสูงสุด การค้นหาเทคนิควิธีสอนที่มีประสิทธิภาพ โดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการศึกษา และค้นหารูปแบบของการฝึกอบรม และการ

นิเทศ การสร้างชุดการเรียนการสอนเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะอย่าง ปรับปรุงการทำงานของครู ฯลฯ และสิ่งที่ควรคำนึงถึงก็คือ การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของหน่วยงานวิจัย ให้สามารถนำผลการวิจัยมาใช้ในการดำเนินงานใช้หลักสูตร หรือปรับปรุงการศึกษาอย่างจริงจัง โดยมีการปฏิบัติงานร่วมกับผู้ใช้หลักสูตร

จากที่กล่าวมาจึงเห็นได้ว่า การวิจัยการศึกษานับวันจะมีความสำคัญมากขึ้นและมีแนวโน้มที่จะใช้ผลการวิจัยมาพัฒนาการศึกษามากขึ้น เพราะการวิจัยเป็นเครื่องมือที่มีเหตุผลมากที่สุดในการหาคำตอบ ผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาจึงต้องดำเนินการวิจัยเพื่อให้ได้คำตอบของปัญหานั้น ๆ โดยทั่วไปการทำวิจัยจะประกอบด้วยขั้นตอนในการดำเนินการ ดังความคิดเห็นของ อนันต์ ศรีโสภ (2527) บุญธรรม กิจบริดาภิรุต (2527) และ ไพศาล หวังพานิช (2530) ซึ่งสรุปสาระสำคัญของการดำเนินการวิจัยได้ดังนี้

1. การเลือกปัญหาที่จะทำการวิจัย ในขั้นนี้ ผู้วิจัยต้องเข้าใจกับปัญหาที่เลือกมาทำการวิจัยให้ชัดเจน คือต้องเป็นเรื่องที่ผู้วิจัยสนใจ ตรงกับความต้องการของตนเองและเหมาะสมกับงบประมาณ เป็นเรื่องที่มีคุณค่า ทันสมัย และต้องคำนึงถึงความเป็นไปได้ของปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. การวิเคราะห์ปัญหา หลังจากที่ได้กำหนดปัญหาที่จะทำวิจัยแล้ว ผู้วิจัยต้องศึกษาผลงานวิจัย และเอกสารต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำการวิจัย การศึกษาผลงานวิจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จะเป็นพื้นฐานให้สามารถสร้างสมมติฐานในปัญหาที่กำลังศึกษาให้ดีขึ้น และยังเป็นแนวทางให้ทราบว่าจะต้องเก็บข้อมูลอะไรบ้าง และเก็บอย่างไร แต่ในขั้นนี้ผู้วิจัยส่วนมากมักประสบปัญหา หรือขาดแคลนแหล่งค้นคว้า โดยเฉพาะในหน่วยงานของตน

3. การวางแผนและการเลือกระเบียบวิธีวิจัย ขั้นนี้ผู้วิจัยต้องเลือกระเบียบวิธีวิจัยที่เหมาะสมที่จะศึกษา ปัญหาวิจัยบางเรื่องอาจต้องใช้วิธีวิจัยเชิงทดลอง (Experimentation Research) บางเรื่องต้องใช้วิธีการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) หรือ บางเรื่องอาจใช้วิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ (Historical Research) นอกจากนี้ โกวิท ประวาลพฤษ (2523) กล่าวถึงรูปแบบของการศึกษาปัญหาว่ามี 4 รูปแบบ คือ

ก. แบบสำรวจ วิธีนี้ได้แก่ การออกไปเก็บข้อมูลเพื่อดูว่าตัวแปรที่ต้องการศึกษา มีระดับเท่าไร มากน้อยเพียงใด

ข. แบบเปรียบเทียบ การศึกษาในรูปแบบนี้จะมีกลุ่มบุคคล หรือชุดของข้อมูลในตัวแปรเดียวกันตั้งแต่ 2 ชุดขึ้นไป เพื่อมุ่งตรวจสอบว่ากลุ่มใดมีปัญหาเล็กน้อยกว่ากันเพียงใด

ค. แบบหาความสัมพันธ์ แบบนี้จะต้องมีตัวแปรตั้งแต่ 2 ตัวขึ้นไป และจาก 2 กลุ่มขึ้นไป มาหาความสัมพันธ์เพื่อประโยชน์ในการทำนายสิ่งต่าง ๆ ที่ต้องการจะตอบคำถามว่า ถ้าตัวแปรหนึ่งมีค่ามากแล้ว อีกตัวแปรหนึ่งจะมีความสัมพันธ์กันอย่างไร

ง. แบบหาสาเหตุ แบบนี้มักเป็นการวิจัยเชิงทดลอง ซึ่งนับว่าการวิจัยแบบนี้มีคุณค่าต่อการนำไปปฏิบัติสูงกว่าแบบอื่น

4. การเลือกกลุ่มตัวอย่างว่าจะเลือกใครเป็นกลุ่มตัวอย่าง จะเลือกอย่างไร จำนวนเท่าไร ในเรื่องนี้ โกวิท ประวาลพฤกษ์ (2523) กล่าวว่า การกำหนดขอบเขตของกลุ่มตัวอย่างไม่ควรให้ใหญ่เกินไป เพราะจะทำให้สิ้นเปลืองมาก แต่ถ้าเล็กเกินไปการนำผลไปใช้ก็มีขอบเขตจำกัด ดังนั้น จึงต้องเลือกให้เหมาะสมและต้องระบุกลุ่มตัวอย่างให้ชัดเจน

5. การสร้างเครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลว่าจะใช้วิธีใด เช่น การสังเกต การสัมภาษณ์ ใช้แบบสอบถาม เป็นต้น การสร้างเครื่องมือในการวิจัยนี้จะต้องสอดคล้องกับการออกแบบแผนการวิจัยที่จะศึกษาด้วย

6. การรวบรวมและตีความหมายของข้อมูล ในขั้นนี้

รวมถึงการนำแบบสอบถาม แบบทดสอบ การสังเกต และเครื่องมือแบบต่าง ๆ ออกไปเก็บข้อมูลแล้วนำมาวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติ และตีความหมายจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลเท่านั้น การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยทางการศึกษานี้ สถิติที่ใช้ส่วนมากจะเป็น ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ นอกจากนี้ปัจจุบันนิยมการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS เพราะสะดวกและรวดเร็ว

7. การเขียนรายงาน ในขั้นนี้เป็นขั้นที่ผู้วิจัยจะต้องรายงานผลการวิจัยทั้งหมด ตั้งแต่เริ่มต้น จึงสรุปข้อค้นพบจากการวิจัยอย่างละเอียดชัดเจน เพื่อเป็นการเผยแพร่ข้อค้นพบ ความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าไว้เป็นหลักฐาน และให้ผู้สนใจหรือผู้ที่เกี่ยวข้องทราบและได้นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ ต่อไป

8. การเผยแพร่ผลงานวิจัย เมื่อการวิจัยเสร็จสิ้นลงแล้ว ควรจะได้มีการเผยแพร่ผลงานวิจัยที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาให้ผู้เกี่ยวข้องได้รับทราบ และได้ใช้ประโยชน์จากการวิจัยนั้นด้วย การเผยแพร่งานวิจัยขึ้นอยู่กับประเภทผู้สนใจ ถ้านักวิจัยเขียนรายงานมาเพื่อให้นักวิจัยอ่านอย่างเดียว ก็เป็นฉบับวิชาการสมบูรณ์ และเขียนฉบับย่อให้ผู้อื่นเข้าใจอีกฉบับหนึ่ง นอกจากนี้ยังมีวิธีอื่นอีกที่จะเผยแพร่งานวิจัยได้ เช่น การบรรยาย และใช้สื่อทัศนูปกรณ์เข้าช่วย การจัดฝึกอบรมผู้บริหารและการนำผลการวิจัยมาเผยแพร่ เป็นวิธีการเผยแพร่ผลงานวิจัยที่นำไปสู่การนำไปใช้มากขึ้น

การดำเนินงานวิจัยจะให้บรรลุวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาศัยทรัพยากรที่มีอยู่ นักวิจัยจำเป็นต้องมีการวางแผน และปฏิบัติตามแผนที่วางไว้ โดยเริ่มตั้งแต่การเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย จนกระทั่งได้รับการอนุมัติให้ดำเนินการวิจัยได้ ทรัพยากรที่ช่วยให้นักวิจัยบรรลุตามเป้าหมาย คือบุคลากร และงบประมาณ เพราะการวิจัยนั้นบางครั้งไม่สามารถทำเพียงคนเดียวได้ จึงต้องทำร่วมกันเป็นคณะ ฉะนั้น นักวิจัยจึงมีความจำเป็นที่จะต้องสรรหาหรือคัดเลือกบุคคลที่เหมาะสมเข้าร่วมโครงการวิจัยด้วย ซึ่งคณะผู้วิจัยอาจประกอบด้วยที่ปรึกษาโครงการวิจัย หัวหน้าโครงการ นักวิจัย และนักสถิติ เป็นต้น และในการคัดเลือกผู้ร่วมวิจัย เพื่อจะให้ประสบผลสำเร็จก็คัดเลือกจากคุณสมบัติทางการศึกษา ประสบการณ์ในการวิจัยและความรับผิดชอบ เป็นต้น

งบประมาณนับเป็นปัจจัยสำคัญในการวิจัย เพราะถ้าขาดเงินแล้วการวิจัยก็ไม่สามารถดำเนินไปได้ ส่วนมากการทำวิจัยมักขาดเงินทุนอุดหนุน ซึ่งหัวหน้าโครงการวิจัยจะต้องหาแหล่งเงินทุนอุดหนุนการวิจัย แหล่งเงินทุนอุดหนุนนี้อาจได้มากจากรัฐบาล หรือเอกชนก็ได้ และต้องคำนึงว่างานวิจัยแต่ละเรื่องใช้เงินมากน้อยเพียงใด และแต่ละขั้นตอนจะต้องใช้ทุนเท่าไรนอกจากขาดงบประมาณแล้ว การดำเนินงานวิจัยบางครั้งก็ประสบกับปัญหา ซึ่งนักวิชาการการศึกษาและฝ่ายวิจัยคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2525) ได้สรุปไว้ได้แก่ ขาดผู้วิจัยที่มีความรู้ความสามารถที่ท่ววิจัย รวมทั้งไม่มีความรู้ระเบียบวิธีวิจัย ขาดแหล่งค้นคว้าข้อมูลเพื่อประกอบการวิจัย ผู้วิจัยและผู้ร่วมวิจัยไม่มีความสามารถในการเลือกใช้สถิติหรือใช้อุปกรณ์ในการคิดคำนวณ ขาดที่ปรึกษาในการทำวิจัยแต่ละเรื่อง ขาดความร่วมมือในการเก็บข้อมูล เครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อใช้เก็บข้อมูลไม่มีคุณภาพ เวลาในการทำวิจัยมีน้อยเกินไป การเขียนรายงานวิจัยซึ่งเขียนแล้วผู้อ่านหรือผู้นำผลการวิจัยไปใช้ไม่เข้าใจ ผู้บริหารไม่สนับสนุนการทำวิจัย หรือไม่ได้นำผลการวิจัยไปใช้

จากที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นเรื่องของการทำวิจัย ซึ่งมีความสำคัญต่อการศึกษาตั้งแต่ในระดับการเรียนการสอนในชั้นเรียน ตลอดไปจนถึงระดับนโยบาย โดยมีการดำเนินการวิจัยอย่างมีระบบระเบียบ มีเหตุผล มีขั้นตอนในการหาคำตอบ ดังนั้น จึงต้องมีการบริหารงานวิจัย เพื่อให้การดำเนินการวิจัยสามารถดำเนินไปได้ด้วยดี และเพื่อให้เกิดข้อผิดพลาดน้อยที่สุด เพื่อประโยชน์ในการนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

สำหรับการวิจัยในระดับอำเภอ กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียนนั้น เป็นเพียงให้รู้จักนำระเบียบวิธีวิจัยพื้นฐานมาใช้ในการพัฒนาทางวิชาการ หรือแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาตามวิธีวิทยาศาสตร์ให้มากขึ้น แนวทางปฏิบัติประกอบด้วย การสนับสนุน และส่งเสริมในเรื่องต่อไปนี้

1. ให้โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน จัดทำสถิติข้อมูลทางวิชาการ รายงานสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอเป็นประจำทุกเดือน
2. ให้โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน นำข้อมูลส่วนหนึ่งที่ได้มาศึกษา วิเคราะห์ เปรียบเทียบ เพื่อเป็นพื้นฐานในการวางแผนแก้ปัญหา สร้างโครงสร้างในการส่งเสริมการเรียนการสอน
3. สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด จัดอบรมความรู้ทางการวิจัยเบื้องต้น ให้แก่ครูวิชาการของกลุ่มโรงเรียน
4. จัดทำรูปแบบการวิจัยอย่างง่าย ๆ เพื่อเป็นตัวอย่างแก่โรงเรียน และกลุ่มโรงเรียน จะได้เป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ

ดังได้กล่าวแล้วว่าหน้าที่ปฏิบัติกาวิจัยโดยตรงคือ ศึกษานิเทศก์จังหวัด ส่วนบทบาท และหน้าที่ในการวิจัยของศึกษานิเทศก์อำเภอ ได้ปฏิบัติเพียงร่วมมือในการวิจัยและส่งเสริมการนำผลการวิจัยไปใช้

ในโรงเรียน โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ เพื่อให้การวิจัยได้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อยและเพื่อให้การวิจัยเกิดผลในการปฏิบัติโดยนำผลการวิจัยมาใช้ปรับปรุง และแก้ปัญหาการเรียนการสอน โดยมีแนวปฏิบัติ ดังนี้

1. เลือกปัญหาที่จะทำการวิจัย
2. วางแผนวิจัยโดยประสานงานกับสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด
3. เสนอแนะให้โรงเรียนและกลุ่มโรงเรียนนำผลการวิจัยไปใช้

ส่วนการส่งเสริมการทดลอง ค้นคว้า วิจัย เกี่ยวกับการเรียนการสอนนั้น ศึกษานิเทศก์ ควรปฏิบัติโดยการศึกษาสภาพปัญหาการเรียนการสอนแต่ละกลุ่มประสบการณ์ วางโครงการค้นคว้าทดลอง วิจัย ปฏิบัติตามโครงการที่วางไว้ และควบคุม ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานตามโครงการ ซึ่งขั้นตอน การปฏิบัติงานทุกขั้นตอนควรกระทำร่วมกับโรงเรียน และกลุ่มโรงเรียน อีกทั้งการเผยแพร่ผลงานวิจัยทาง การศึกษาแก่กลุ่มโรงเรียน การเผยแพร่เป็นกิจกรรมที่มุ่งให้เกิดการริเริ่มสร้างสรรค์ เพื่อกระจายความรู้ วิทยาการใหม่ ๆ ให้ครูได้ทราบ และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติงาน การเผยแพร่ในระดับ อำเภอแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. การเผยแพร่ ความรู้ เทคนิค และวิทยาการใหม่เกี่ยวกับ การเรียนการสอน เทคโนโลยี ใหม่ ๆ ทางการศึกษาแก่ครูผู้สอน อาจใช้วิธีการหลายอย่าง เช่น การจัดทำจุลสาร วารสาร เอกสารทางวิชาการ อื่น ๆ หรือการประชุมชี้แจงต่าง ๆ นอกจากนี้อาจทำโดยการแนะนำแหล่งวิทยาการ
2. การเผยแพร่ผลงานดีเด่นของครูหรือนักเรียนตลอดจนผู้บริหารโรงเรียน อาจจัดในรูป เอกสารหรือแสดงผลงานในรูปของการจัดนิทรรศการ ซึ่งนอกจากจะเป็นการเผยแพร่ความรู้และผลงานแล้ว ยังเป็นการเสริมกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานอีกด้วย

แนวปฏิบัติเกี่ยวกับการเผยแพร่ ได้แก่

1. รวบรวมผลการทดลอง ค้นคว้าและวิจัยภายในสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ
2. ส่งผลการทดลอง ค้นคว้า ให้โรงเรียน กลุ่มโรงเรียน และสำนักงานการประถมศึกษา จังหวัดทราบ
3. เสนอแนะผลการวิจัยที่โรงเรียนและกลุ่มโรงเรียน นำไปเผยแพร่เพื่อปรับปรุง หรือแก้ปัญหาในโรงเรียนได้

จากที่กล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า ศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ โดยเฉพาะ หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ ควรมีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์วิจัย เพื่อจัดทำวิจัยด้วยตนเอง และสามารถสนับสนุนให้โรงเรียนกลุ่มโรงเรียน ดำเนินการวิเคราะห์วิจัยได้ด้วย หลังจากได้ดำเนินการวิเคราะห์ วิจัยแล้ว ต้องมีการเผยแพร่ผลการวิเคราะห์วิจัย เพื่อมุ่งให้เกิดการริเริ่มสร้างสรรค์ กระจายความรู้ วิทยาการ

ใหม่ๆ ให้ครูได้ทราบ และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติงานอีกด้วย โดยวิธีการรายงานผลการวิเคราะห์วิจัยให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จัดทำเอกสารเผยแพร่ผลการวิเคราะห์วิจัยการบริหารการนิเทศ และการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ เป็นงานสำคัญของศึกษานิเทศก์ ดังที่ นิพนธ์ ไทยพานิช (2526) กล่าวว่า ผู้บริหารรับผิดชอบงานทุกชนิดของโรงเรียน ส่วนผู้นิเทศการศึกษารับผิดชอบงานทางด้านวิชาการของโรงเรียน โดยการค้นคว้า ทดลอง วิจัยและประเมินผล

3.5 งานมาตรฐานทางการศึกษา ประกอบด้วย งานมาตรฐานโรงเรียน และงานมาตรฐานวิชาการ คือ

ก) งานมาตรฐานโรงเรียน หมายถึง สิ่งที่ยึดถือเป็นหลักในการเปรียบเทียบ เพื่อให้เกิดความเสมอภาคในการจัดการศึกษา มิให้เหลื่อมล้ำต่ำสูงกันมากเกินไป และใช้เป็นมาตรฐานในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ทั้งในด้านอาคารสถานที่ และเครื่องอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนการสอน

ข) มาตรฐานวิชาการ ตามแนวหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้กำหนดให้โรงเรียนเป็นผู้วัดและประเมินผลเอง ฉะนั้นผลผลิตของโรงเรียนคือนักเรียนที่จบออกมา จะเป็นเครื่องชี้บอกถึงมาตรฐานทางวิชาการที่ใช้ในโรงเรียน ในขณะที่เดียวกันอำเภอก็นำข้อมูลเกี่ยวกับมาตรฐานทางวิชาการของโรงเรียน กลุ่มโรงเรียนมากำหนดเป็นมาตรฐานทางวิชาการของอำเภอ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้จัดทำเกณฑ์มาตรฐานการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขึ้นมา เพื่อให้โรงเรียนได้นำไปใช้ในการพัฒนาโรงเรียน ซึ่งมีแนวทางในการนำเกณฑ์มาตรฐานไปใช้อย่างเป็นระบบ ดังนี้

- ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพความต้องการในการพัฒนาโรงเรียน
- ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนพัฒนางาน
- ขั้นตอนที่ 3 การปฏิบัติตามแผน
- ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและสรุปผลการปฏิบัติงาน

สำหรับสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ เป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับโรงเรียน จะต้องดำเนินการสนับสนุน ส่งเสริม ช่วยเหลือ ให้โรงเรียนสามารถพัฒนางานตามเกณฑ์มาตรฐาน มีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

1. จัดตั้งคณะกรรมการพัฒนางานมาตรฐานการศึกษา ระดับอำเภอ/กิ่งอำเภอ
2. เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับเกณฑ์มาตรฐานโรงเรียนทุกระดับ โดยบรรจุเนื้อหาในหลักสูตรการประชุม การอบรม การสัมมนา ที่สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ดำเนินการตามแผนปฏิบัติการประจำปี
3. กำหนดมาตรการตรวจสอบ เพื่อกระตุ้นให้โรงเรียนพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง และควบคุมมาตรฐานในภาพรวมของอำเภอ/กิ่งอำเภอ
4. นิเทศ ติดตาม กำกับ การดำเนินงานของโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง
5. ประมวลผลการประเมินมาตรฐานของโรงเรียน เพื่อนำมาพัฒนาการศึกษา และแผนปฏิบัติงานประจำปี ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ ตลอดจนถึงการหาทางช่วยเหลือ ส่งเสริม สนับสนุนโรงเรียน ให้สามารถพัฒนางานให้บรรลุเกณฑ์มาตรฐานทุกตัวบ่งชี้และทุกระดับที่โรงเรียนจัดการศึกษา และส่งผลการประเมินไปที่จังหวัดตามปฏิทินปฏิบัติงาน ทุกปี
6. เสริมแรง ให้กำลังใจโรงเรียนที่สามารถดำเนินงานบรรลุเกณฑ์มาตรฐาน จนเป็นแบบอย่างได้ และเผยแพร่ให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ โดยอาจจัดเป็นนิทรรศการ เชิญเป็นวิทยากร ยกย่องให้เป็นโรงเรียนตัวอย่างในแต่ละขนาด

3.6 งานผลิตและจัดหาสื่อการเรียนการสอน การบริหารงานวิชาการ และเครื่องมือการนิเทศ

การผลิตและจัดหาสื่อเป็นภาระกิจอย่างหนึ่งของศึกษานิเทศก์ ซึ่งศึกษานิเทศก์จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการผลิตให้ตรงกับสภาพปัญหาการเรียนการสอน เพื่อจัดบริการ สนับสนุนในหน่วยงาน และตรงกับความต้องการของครูและนักเรียนของโรงเรียนที่จะมารับบริการ เพื่อนำไปส่งเสริมสนับสนุนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

การผลิตสื่อการสอน

1. กระบวนการผลิตสื่อการสอน สื่อการเรียนการสอน เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ ดังนั้นในการผลิตสื่อการเรียนการสอนจึงต้องอาศัยกระบวนการผลิตตามขั้นตอน ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530 ข) ได้สรุปขั้นตอนสำคัญการผลิตไว้ดังนี้
 - 1.1 สำรวจสภาพความต้องการ
 - 1.2 วิเคราะห์และคัด
 - 1.3 วางแผนผลิต
 - 1.4 ผลิตสื่อต้นแบบ

- 1.5 ทดลองใช้
- 1.6 ปรับปรุงแก้ไข
- 1.7 ผลิตเพื่อนำไปใช้จริง

2. แนวทางการผลิตสื่อการเรียนการสอน การผลิตสื่อการเรียนการสอนให้ได้สื่อที่มีประสิทธิภาพ เมื่อนำไปใช้ในการเรียนการสอน แล้วช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ได้นั้น ผู้ผลิตควรวัดแนวทางการผลิตที่เหมาะสม ซึ่งมีผู้เสนอแนวทางในการผลิตสื่อการเรียนการสอน ไว้ดังนี้

ลัดดาวัลย์ สงกา (2531) กล่าวถึงแนวทางการผลิตสื่อการเรียนการสอนดังนี้

1. วางแผนและตั้งวัตถุประสงค์ว่าจะผลิตอุปกรณ์แบบใด อย่างไร เพื่อให้สอดคล้องในการนำไปใช้กับเนื้อหา บทเรียนที่จะสอนและสามารถนำไปใช้หลายวิชาโดยศึกษาเนื้อหาบทเรียนก่อน
2. ศึกษาวิธีการผลิตหรือขอคำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้การผลิตสื่อการเรียนการสอนมีข้อบกพร่องน้อยที่สุด และได้ประสิทธิภาพมากที่สุด
3. กำหนดรายละเอียดสิ่งที่จะผลิต ถ้าหากเป็นการผลิตสื่อการเรียนการสอน ที่ยุ่งยาก ซับซ้อน เช่น การทำสไลด์ फिल्मสคริปต์ ภาพยนตร์ ควรจะทำสคริปต์เสียก่อน
4. เตรียมและจัดหาวัสดุ อุปกรณ์ที่จะใช้ผลิตสื่อการเรียนการสอน
5. ผลิตสื่อการเรียนการสอน
6. ทดลองใช้อุปกรณ์ที่ผลิตขึ้นมาก่อนนำไปใช้จริง
7. เก็บรักษาหรือดัดแปลงสื่อการเรียนการสอนที่ใช้แล้วไว้ใช้ในการสอนคราวต่อไป

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2531 ข) กล่าวถึงการผลิตสื่อการเรียนการสอน ควรคำนึงถึงองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

1. เป็นสื่อการเรียนการสอนที่ตรงกับความต้องการของผู้สอน
2. เป็นสื่อการเรียนการสอนที่ได้รับการออกแบบ ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับ
 - 2.1 เนื้อหาวิชาที่สอน
 - 2.2 จุดมุ่งหมายการสอน
 - 2.3 วัยและพื้นฐานความรู้ของผู้เรียน
 - 2.4 สภาพแวดล้อมและสถานที่เรียน
3. เป็นสื่อการเรียนการสอนที่มีคุณค่าในการสร้างสื่อเหล่านี้ให้เกิดขึ้น คือ
 - 3.1 เป็นเครื่องสร้างฐานที่เป็นรูปธรรมแก่ความคิดรวบยอด
 - 3.2 เป็นสิ่งที่สร้างความสนใจแก่นักเรียนเป็นอย่างสูง
 - 3.3 ทำให้การเรียนรู้มีความคงทนอย่างถาวร

- 3.4 ให้ประสบการณ์ที่เป็นจริงอันจะนำไปสู่การกระตุ้นให้นักเรียนเกิดกิจกรรม
- 3.5 พัฒนาความต่อเนื่องของความคิด
- 3.6 ช่วยให้ความหมายออกเิงขึ้นเรื่อยๆ
- 3.7 ให้ประสบการณ์ซึ่งไม่สามารถได้รับด้วยวิธีอื่น

การจัดหาสื่อการสอนและการผลิตต้องคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. ความยากง่ายของสื่อขึ้นอยู่กับพื้นฐานความรู้ และประสบการณ์เดิมของผู้เรียนเป็นหลัก
2. ขนาดของสื่อพอเหมาะกับจำนวน
3. คุณภาพในด้านการผลิต การใช้สีเหมาะสม แบบของตัวอักษรเหมาะสม ความชัดเจนของสื่อ การออกแบบน่าสนใจ เป็นต้น
4. มีความคงทนต่อการใช้งาน

แนวทางและข้อคิดคำนึงในการผลิตสื่อการเรียนการสอนที่ดีนั้น พอสรุปได้ว่าจะต้องกำหนดวัตถุประสงค์และวางแผนการผลิตให้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอน เนื้อหาวิชาที่สอนความรู้พื้นฐาน และวัยของผู้เรียน ตลอดจนสภาพแวดล้อมในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สื่อที่ผลิตได้นั้นมีคุณค่าต่อการเรียนรู้ และพัฒนาความคิดประสบการณ์แก่ผู้เรียน

การบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการ เป็นกระบวนการหนึ่งของการบริหารการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) ได้ให้ความหมายไว้ว่า "การบริหารการศึกษาเป็นกิจกรรมต่าง ๆ ที่บุคคลหลายฝ่ายร่วมมือกันดำเนินการ เพื่อพัฒนาเยาวชนให้เจริญงอกงามทุก ๆ ด้าน โดยมีวัตถุประสงค์ให้เยาวชนเหล่านั้นเติบโตเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมต่อไป" การบริหารงานวิชาการในโรงเรียนจึงเป็นภารกิจหลักของผู้บริหารการศึกษาทุกระดับ โดยมีวัตถุประสงค์ให้งานวิชาการบรรลุเป้าหมายตามหลักสูตรประถมศึกษา ซึ่งมีขอบข่ายงาน ดังนี้

1) กิจกรรมตามหลักสูตร

การเรียนการสอน ควรยึดหลักการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางของหลักสูตร คือ ครูและนักเรียนร่วมกันดำเนินกิจกรรมต่างๆ โดยมีเด็กเป็นศูนย์กลางของความสนใจ

สื่อการเรียนการสอน ในการจัดการเรียนการสอนต้องอาศัยคำอธิบาย คำแนะนำ และมีสื่อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่เรียกว่า สื่อการสอน สื่อการเรียน เป็นสิ่งที่มีช่วยให้ครูและนักเรียนปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนได้สะดวกยิ่งขึ้น

การวัดและประเมินผลการเรียน เป็นกระบวนการที่ตรวจสอบว่า นักเรียนได้ถึง จุดหมายปลายทางตามที่หลักสูตรต้องการหรือไม่เพียงใด

การสอนซ่อมเสริม เป็นการสอนเพื่อแก้ไขข้อบกพร่อง และเสริมทักษะการเรียนรู้ ใหม่ ๆ ให้แก่เด็กที่ต้องการความช่วยเหลือเป็นพิเศษ

งานตามนโยบาย เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละกลุ่มประสบการณ์ เป็นพิเศษนอกเหนือจากการดำเนินการปรับปรุง ที่โรงเรียนที่ได้ปฏิบัติอยู่แล้ว

2) กิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่จะช่วยพัฒนาคุณลักษณะ และนิสัยใจ คอของเด็กให้มีความเสียสละ ความเมตตา ความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดี มีความรักสมัครสมานสามัคคีกัน

บทบาทของศึกษานิเทศก์ในการนิเทศงานบริหารวิชาการ

1. ประสานงานเรื่องการจัดส่งวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียนต่างๆ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ให้ถึงโรงเรียนโดยครบถ้วน พร้อมทั้งแนะนำวิธีการใช้วัสดุหลักสูตร และสื่อการเรียนต่างๆ
2. ติดตามผลการจัดการเรียนการสอนและช่วยแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
3. นิเทศ ได้แก่ การสาธิตการสอน การจัดอบรมครูเพื่อเสริมความรู้ และทักษะที่จำเป็น เพิ่มเติมให้จัดทำหนังสืออ่านเพิ่มเติม จัดทำแบบฝึกหัดเสริมทักษะและเสริมประสบการณ์ที่เหมาะสม กับ ท้องถิ่น ส่งเสริมให้มีการร่วมมือกันในระดับกลุ่มโรงเรียน เพื่อจัดทำตารางสอน กำหนดการสอน เครื่องมือ ประเมินผล สื่อการสอน ฯลฯ ตลอดจนจัดอบรม ประชุม สัมมนา ประชุมปฏิบัติการเพื่อร่วมกันแก้ปัญหา และเสริมความรู้ที่จำเป็น ตลอดจนเป็นวิทยากรให้กลุ่มโรงเรียนหรือทำกำหนดการสอน เครื่องมือประเมินผล สื่อการเรียน ฯลฯ ให้เป็นตัวอย่าง วางโครงการ และวิธีการติดตามผลการใช้หลักสูตรร่วมกันทุกฝ่าย
4. เสริมกำลังใจ เสริมกำลังใจครูด้วยการแสดงความสนใจถึงปัญหาของครู และให้ความ ร่วมมือในการแก้ปัญหา ประชาสัมพันธ์ผลงานของครูดี ตลอดจนรายงานให้ผู้บริหารตามสายงานได้รับทราบ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530)

บทบาทของศึกษานิเทศก์ ในการพัฒนาการนิเทศบุคลากร วิธีการตลอดจนสื่อและเครื่องมือ การนิเทศ มีดังนี้

1. ให้ความช่วยเหลือ และให้คำปรึกษาแก่ ผู้บริหารโรงเรียน ให้ความรู้และเข้าใจในเรื่อง การนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียน จนสามารถดำเนินการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนได้
2. ผลิต คิดค้น จัดทำ ใช้และเก็บรักษาสื่อ ตลอดจนเครื่องมือที่ใช้ในการนิเทศ

การค้นคว้าเพื่อพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

การค้นคว้าเพื่อพัฒนาสื่อการเรียนการสอน เป็นการค้นคว้าเพื่อพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ที่ช่วยให้นักเรียนเกิดความรู้ ทักษะ ทักษะคิดและกิจนิสัยที่พึงประสงค์ มีรายละเอียดของงานดังนี้

1. จัดทำ บำรุงรักษา และแนะนำการใช้เอกสารหลักสูตร และวัสดุอุปกรณ์
2. ผลิตสื่อการสอนต้นแบบ
3. ส่งเสริมให้ครูผลิตสื่อการเรียนการสอน และสื่อประกอบสอน

บทบาทของศึกษานิเทศก์ในการค้นคว้าและพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

1. จัดประกวดสื่อการเรียนในระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา
2. จัดนิทรรศการสื่อการเรียนร่วมกับโรงเรียน
3. การสาธิตการใช้สื่อ
4. การติดตามผลการใช้สื่อการเรียน

การผลิตและเผยแพร่เอกสารทางวิชาการ คู่มือครู สื่อการเรียนการสอน

การผลิตและเผยแพร่เอกสารทางวิชาการ คู่มือครู สื่อการเรียนการสอน หมายถึง การจัดทำเอกสารทางวิชาการมากขึ้น เพื่อเป็นคู่มือแก่ครูผู้สอน และผู้เกี่ยวข้อง ทั้งยังเป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในด้านการศึกษา และยังเป็นการประชาสัมพันธ์งาน ของศึกษานิเทศก์ด้วย ซึ่งมีรายละเอียดของงาน ดังนี้

1. ผลิตและจัดทำเอกสารทางวิชาการ คู่มือครู สื่อการเรียนการสอนประเภทต่างๆ
2. เผยแพร่เอกสารทางวิชาการแก่ครู และบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

บทบาทของศึกษานิเทศก์ในการผลิตและเผยแพร่เอกสารทางวิชาการ คู่มือครู สื่อการเรียนการสอน

ศึกษานิเทศก์ จะต้องมีความรู้ความเข้าใจลักษณะเนื้อหาวิชาที่จะผลิตเป็นเอกสาร วิธีการดำเนินงานผลิตเอกสาร รู้จักแหล่งที่ค้นคว้า หาความรู้เนื้อหาวิชานั้น เพื่อนำมาจัดทำเอกสาร และทำการตรวจสอบความรู้เนื้อหาในเอกสารให้มีความถูกต้องสมบูรณ์

งานผลิตและจัดทำสื่ออื่นนั้น นอกจากการผลิตสื่อการเรียนการสอนต้นแบบแล้ว ศึกษานิเทศก์ จำเป็นต้องสนับสนุนและส่งเสริมให้ครูได้คิดริเริ่มในการประดิษฐ์สื่อการเรียนการสอน และส่งเสริมการใช้สื่อ

การเรียนการสอนโดยมีกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การประกวดสื่อการเรียนการสอนในระดับก่อนประถมศึกษา และระดับประถมศึกษา การจัดนิทรรศการสื่อการเรียนการสอนร่วมกับโรงเรียน การสาธิตการใช้สื่อ และโครงการติดตามผลการใช้สื่อการเรียนการสอน เป็นต้น

3.7 งานบริการและเผยแพร่สื่อการเรียนการสอน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2530) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการจัดบริการไว้ดังนี้

1. เพื่อให้ผู้ใช้บริการ ค้นหาสื่อทัศนศึกษา สื่อการเรียนการสอนได้สะดวกรวดเร็วและมีความคล่องตัวสูง
2. เพื่อให้สื่อทัศนูปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน มีอายุยาวนานคุ้มค่ากับเงิน เวลา และแรงงานที่จัดทำ
3. เพื่อจัดระบบให้เป็นหมวดหมู่ ตรงตามลักษณะประเภทงาน ระดับชั้นเรียนและเนื้อหาวิชา
4. เพื่อให้ผู้ใช้บริการ ได้รับความสะดวกในการนำไปใช้ในการเรียนการสอน การอบรม การบริหาร และการนิเทศการศึกษา
5. เพื่อให้ผู้ใช้บริการ ได้รับความสะดวกในการคิดพัฒนาจัดทำอุปกรณ์การสอน สื่อการอบรม ตลอดจนเครื่องมือในการบริหารและการนิเทศการศึกษา โดยใช้วิธีการใหม่ๆมากขึ้น

การให้บริการนั้นโดยทั่วไปมี 2 ลักษณะ คือ

1. การบริการประจำที่ เป็นการบริการภายในหน่วยงาน กิจกรรมทุกอย่างสามารถเสร็จสิ้นในหน่วยงานและคณะกรรมการ สามารถที่จะพัฒนาระบบการบริการประจำที่มีให้มีประสิทธิภาพสูงสุดตามความพร้อม และความสามารถของหน่วยงานเอง ลักษณะของงานบริการประเภทนี้ ได้แก่
 - ให้การช่วยเหลือในการผลิตเอกสารทางด้านการศึกษา ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ที่ต้องจัดพิมพ์หรือผลิตเป็นจำนวนมากและต้องการความประณีต ประหยัดและรวดเร็ว
 - ผลิตและพัฒนาสื่อต้นแบบ เพื่อเป็นตัวอย่างให้แก่กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน รวมทั้งผลิตเพื่อแจกจ่ายแก่กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน ในกรณีที่ศูนย์วิชาการไม่สามารถผลิตเองได้
 - ผลิตสื่อในการนิเทศ การประชาสัมพันธ์ การอบรมของงานการศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ
 - ให้การสนับสนุนหรือบริการซ่อมบำรุงอุปกรณ์ เครื่องใช้สื่อการเรียนการสอนที่ศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนซ่อมเองไม่ได้
 - ให้คำปรึกษางานด้านศูนย์วิชาการกับศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน

2. การบริการนอกสถานที่ เป็นการบริการของหน่วยงานที่เคลื่อนที่ไปหาผู้มาใช้บริการเอง เพื่อความสะดวกและประหยัด และเหมาะสมกับผู้มาใช้บริการ และบริการประเภทนี้ ได้แก่

- การนำสื่อที่ผลิตขึ้นมาใหม่ และได้รับการพัฒนาแล้วไปเผยแพร่กับศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน

- จัดหน่วยเฉพาะกิจ เพื่อเคลื่อนที่ออกไปสนับสนุน และส่งเสริมการใช้สื่อการสอน แก่ครูในโรงเรียนและกลุ่มโรงเรียน ในการจัดกิจกรรมทางวิชาการต่าง ๆ เช่น การประชุมปฏิบัติการ

- ให้บริการเครื่องมือและอุปกรณ์ต่าง ๆ เพื่อการนิเทศติดตามผล หรือการประเมินผล ทางวิชาการ

ในการบริการนั้นเป็นการให้บริการสื่อ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ และบุคลากร เพื่อสนับสนุน การพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษาของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ โดยการบริการให้การ ผลิตเอกสาร สื่อต่างๆ การให้บริการเครื่องมือโสตทัศนูปกรณ์ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ และการให้บริการ คำปรึกษา และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสื่อการสอน ตลอดจนการดำเนินงานศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน

3.8 งานห้องสมุดสื่อ และงานส่งเสริมการจัดห้องสมุดและมุมหนังสือของ สปอ./ก. กลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้ให้ความหมายของห้องสมุด โรงเรียนและมุมหนังสือ ไว้ดังนี้

ห้องสมุดโรงเรียน หมายถึง ห้องหรืออาคารในโรงเรียนอันเป็นแหล่งรวม วัสดุสารนิเทศ ประกอบด้วย หนังสือ เอกสารสิ่งพิมพ์ และโสตทัศนวัสดุ วัสดุสารนิเทศทุกชนิดเสนอเรื่องราว อันให้ความรู้ ทุกแขนงวิชา ความบรรเทิง ความจรรโลงใจ รวมทั้งการจัดบริการเพื่อให้ความสะดวกแก่ผู้ใช้ทุกวิถีทาง

มุมหนังสือ หมายถึง สถานที่ส่วนใดส่วนหนึ่งของห้อง หรือระเบียบในอาคารเรียน ที่จัดไว้ แก้ปัญหาในโรงเรียนที่มีสถานที่ไม่เพียงพอที่จะจัดห้องสมุดได้ มักจะจัดในโรงเรียนขนาดเล็ก หรือหมายถึง การจัดมุมใดมุมหนึ่งในห้องเรียนเป็นที่อ่านหนังสือสำหรับนักเรียนที่ทำการเรียนเสร็จแล้ว

การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน จำเป็นต้องอาศัยห้องสมุดโรงเรียนหรือมุมหนังสือเป็น อย่างมาก เพราะหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) ได้ระบุถึงคุณภาพของ นักเรียนที่พึงประสงค์ไว้เป็นข้อแรกว่า "สามารถสื่อความด้วยการอ่าน การฟัง การพูด และการเขียนอย่างมี วิจารณ์ญาณ" และถ้าดูไปถึงกลุ่มทักษะภาษาไทย ได้กล่าวถึงจุดประสงค์ที่ต้องปลูกฝังให้นักเรียน

มีคุณลักษณะในข้อ 4 ว่า "ให้มินิสัญญารักการอ่าน รู้จักเลือกหนังสืออ่าน และใช้เวลาว่างในการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากหนังสือ สื่อมวลชนและแหล่งความรู้ต่างๆ"

ดังนั้น ห้องสมุดโรงเรียนหรือมุมหนังสือ จึงเป็นหัวใจสำคัญที่ทุกโรงเรียนจะต้องจัดให้มีขึ้น เพื่อความมุ่งหมายสำคัญ ดังนี้

1. สนองกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร
2. ปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน และสนใจศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง
3. เป็นแหล่งค้นคว้าหาความรู้ของผู้บริหาร ครู นักเรียน และนักรักการอ่าน ตลอดจนชุมชน

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นในส่วนนี้ จึงสนับสนุนให้ทุกโรงเรียนจัดมุมหนังสือและห้องสมุดสำหรับครูและนักเรียนได้ใช้ประโยชน์ และได้ดำเนินการโครงการห้องสมุดกลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน เพื่อให้เป็นศูนย์กลางการอ่านการศึกษาค้นคว้าในการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา มาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2525 ในส่วนของศึกษานิเทศก์ ซึ่งมีหน้าที่ในการนิเทศ ติดตามผลการดำเนินงาน ตลอดทั้งการบริการ และประสานงาน เพื่อจัดซื้อหนังสือครุภัณฑ์ จัดประกวดหนังสือเด็ก และจัดประกวดห้องสมุดดีเด่นนั้น จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับงานห้องสมุดและมุมหนังสือ ดังที่ พวง พันธุ์เมฆา(2525) กล่าวว่า ศึกษานิเทศก์เป็นผู้หนึ่งที่มีบทบาทต่องานห้องสมุด กล่าวคือในโรงเรียนต่าง ๆ โดยเฉพาะในต่างจังหวัด ในชนบทยังขาดครูบรรณารักษ์ที่มีคุณวุฒิ บางแห่งอาจมีครูที่มีใจรักงานด้านนี้ จึงดำเนินการไปตามความเข้าใจของตน บางอย่างอาจไม่ถูกต้องตามหลักวิชา บางอย่างไม่สามารถปฏิบัติได้เพราะขาดความรู้หรืออุปกรณ์ หรือบางครั้งบรรณารักษ์มีความรู้แต่ประสบปัญหาทางด้านเทคนิคบางอย่าง เช่น ไม่แน่ใจการกำหนดเลขหมู่ ไม่เข้าใจการทำบัตรรายการหนังสือบางประเภท ไม่รู้แหล่งสำหรับจะขอวัสดุได้เปล่า สิ่งเหล่านี้บรรณารักษ์ต้องพึ่งพาอาศัยศึกษานิเทศก์ฝ่ายห้องสมุด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ได้กำหนดบทบาทหน้าที่ ของศึกษานิเทศก์ ในฐานะผู้นิเทศและติดตามประเมินผล การดำเนินงานห้องสมุดโรงเรียน ไว้ว่า "ศึกษานิเทศก์ จัดประชุมครูทำหน้าที่บรรณารักษ์ และครูทำหน้าที่ช่วยบรรณารักษ์ แนะนำการจัด และการดำเนินงานห้องสมุด ประสานความเข้าใจระหว่างผู้บริหาร กับครูทำหน้าที่บรรณารักษ์ และครูทำหน้าที่ช่วยบรรณารักษ์ จัดทำเอกสารเสริมความรู้เกี่ยวกับการจัดและการบริหารห้องสมุด เป็นที่ปรึกษาและให้กำลังใจ"

3.9 งานโครงการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยประเมินผลและบริการ

1. งานกลุ่มโรงเรียน

การจัดกลุ่มโรงเรียน คือ การรวมโรงเรียนที่มีอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ใกล้เคียงกันหลาย ๆ โรงเรียนเข้าด้วยกันเป็นกลุ่มโรงเรียน โดยจัดโครงสร้างการประสานงานให้เอื้ออำนวยต่อการจัดการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพ ในปัจจุบัน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้ใช้ระเบียบคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ว่าด้วยกลุ่มโรงเรียนประถมศึกษา พ.ศ.2534 ซึ่งมีโครงสร้าง ประกอบด้วย

1. คณะกรรมการกลุ่มโรงเรียน ซึ่งหมายรวมถึงประธานกลุ่มโรงเรียนด้วย
2. หัวหน้าสำนักงาน
3. ครูวิชาการสำนักงาน
4. ครูวิชาการกลุ่ม

จุดประสงค์ของการจัดกลุ่มโรงเรียน มี 3 ประการคือ

1. เพื่อให้โรงเรียนภายในกลุ่ม ร่วมมือกันในการดำเนินงานพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา
2. เพื่อให้โรงเรียนภายในกลุ่ม สามารถใช้ทรัพยากรดำเนินกิจกรรม การเรียนการสอน ร่วมกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ
3. เพื่อให้เกิดความเสมอภาค ในการใช้ทรัพยากรระหว่างโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน

การปฏิบัติงานกลุ่มโรงเรียน มีคณะกรรมการกลุ่มโรงเรียน เป็นองค์คณะกลไกทางการบริหาร โดยมีประธานกลุ่มทำหน้าที่ควบคุม กำกับ ดูแล และนิเทศการปฏิบัติงานของหัวหน้าสำนักงาน ครู วิชาการสำนักงานและโรงเรียนภายในกลุ่ม การดำเนินงานในเรื่องต่าง ๆ นั้น สำนักงานกลุ่มจะเป็นศูนย์กลางในการรับ-ส่งข่าวสารข้อมูลจากโรงเรียน แล้วนำเสนอคณะกรรมการกลุ่มเพื่อพิจารณาอนุมัติให้ดำเนินการต่อไป

จะเห็นได้ว่า การปฏิบัติงานในระบบกลุ่มโรงเรียน สามารถนำไปสู่การแลกเปลี่ยน แบ่งปัน กันใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ซึ่งจะช่วยให้การใช้ทรัพยากรนั้นเป็นไปอย่างคุ้มค่า ประหยัดและขจัดความซ้ำซ้อน ของงานบางประเภทได้ ซึ่งจะนำไปสู่ความสามัคคี ความร่วมมือช่วยเหลือของบุคลากรทุกคนในกลุ่ม และที่ เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน ของศึกษานิเทศก์โดยตรงก็คือ การนิเทศติดตามผลการดำเนินงานของศูนย์ วิชาการกลุ่มโรงเรียน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้เสนอแนวการจัดกิจกรรม

การนิเทศ คือ การสังเกตและแนะนำ การพบปะเป็นรายบุคคล การสาธิต การจัดประสบการณ์ตรง การจัดนิทรรศการ การพาไปดูงาน การประชุม การอบรม การให้ดูภาพยนตร์ และวิดีโอเทป และการบริการเอกสาร

2. โครงการประเมินคุณภาพการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้เริ่มโครงการนี้ตั้งแต่ปีการศึกษา 2527 และได้ดำเนินการตามลำดับต่อไปเรื่อยๆ จนกระทั่งถึงขั้นสรุปผลการประเมิน และจัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ ให้แก่ผู้เกี่ยวข้องและสนใจได้ทราบ ซึ่งผลจากการประเมินนี้ เป็นที่กล่าวขวัญกันมากในวงการประถมศึกษา โดยมีผู้แสดงความคิดเห็นทั้งทางบวกและทางลบ แตกต่างกันไป จนในที่สุดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ก็ยุติในการประเมินคุณภาพนักเรียนระดับประเทศ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 เป็นต้นมา ในปัจจุบันนี้โครงการประเมินคุณภาพนักเรียน เป็นรายสมรรถภาพนั้น หน่วยงานที่ยังดำเนินการอยู่ก็คือกรมวิชาการ และสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด บางจังหวัด เท่านั้น

3. โครงการส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการ

การส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการของนักเรียน เป็นภาระกิจที่สำคัญอย่างหนึ่ง ของผู้บริหารการศึกษา สำคัญเท่า ๆ กันกับการส่งเสริมความสามารถทางศิลปะ การกีฬา การปฏิบัติงานและการสร้างเสริมคุณธรรมต่าง ๆ เช่น การเสียสละ การบำเพ็ญประโยชน์ เพื่อส่วนรวม การดำเนินงานโครงการนี้เป็นการยึดหลักความแตกต่างระหว่างบุคคล เปิดโอกาสให้นักเรียนส่วนใหญ่แสดงความสามารถ มุ่งสร้างแรงจูงใจให้นักเรียนมีนิสัยใฝ่รู้ใฝ่เรียน ใช้วิธีการวัดความเป็นเลิศทั้งด้านความรู้และบุคลิกภาพ การส่งเสริมความเป็นเลิศ โดยการดำเนินด้านการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมเพื่อมุ่งพัฒนานักเรียนที่มีความถนัดเฉพาะทาง หรือมีความสามารถในการเรียนรู้ได้เร็วกว่านักเรียนอื่นๆ ในชั้นเดียวกันให้พัฒนาได้ตามศักยภาพของตนเอง นอกจากนี้ยังมุ่งให้ครูและผู้ที่เกี่ยวข้องมีความรู้ความสามารถ และมีการเปลี่ยนแปลงเทคนิควิธีการ ที่จะช่วยส่งเสริมเด็กที่มีความเป็นเลิศให้พัฒนาได้ตามศักยภาพ ตัวบ่งชี้ให้เห็นสภาพความสำเร็จคือจำนวนโรงเรียนที่จัดกิจกรรม จำนวนนักเรียนที่ได้รับการส่งเสริม และคุณภาพของนักเรียนในแต่ละด้านที่ได้รับการส่งเสริมนั่นเอง

จะเห็นได้ว่างานและโครงการที่กล่าวมานั้น มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในระดับประถมศึกษาเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งศึกษานิเทศก์จะต้องมีหน้าที่ในการช่วยเหลือสนับสนุน ติดตามกำกับดูแลการดำเนินงานตามโครงการตามแผนปฏิบัติการประจำปี ซึ่งในการนิเทศโครงการนั้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้เสนอแนะให้ผู้นิเทศเลือกใช้กิจกรรมที่เหมาะสม เช่น การบริการ

เอกสาร การสาธิต การพบปะเป็นรายบุคคล การพาไปดูงาน การสังเกตและแนะนำ การประชุม การจัด
 ประชุมการณ์ตรง การจัดนิทรรศการ การให้ดูภาพยนตร์และวิดีโอเทป และการอบรม (สำนักงานคณะกรรมการ
 การประถมศึกษาแห่งชาติ, 2530)

4. การปฏิบัติงานวิชาการอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย

งานวิชาการเป็นงานหลักของหน่วยงานทางการศึกษา ผู้เกี่ยวข้องทางการศึกษาจำเป็นต้องศึกษา
 ให้เข้าใจขอบข่ายของงาน เพื่อจะได้บริหารและบริการครอบคลุมงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สำนักงาน
 การประถมศึกษาอำเภอ เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีงานสำคัญยิ่งงานหนึ่งคือ งานนิเทศการศึกษา ความ
 มุ่งหวังในการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา ก็คือการยกระดับคุณภาพการศึกษาของกลุ่มโรงเรียน และโรงเรียน
 ในอำเภอให้ได้มาตรฐานทัดเทียมกัน (สนอง เครือมาก และ วิสิษฐ วงศ์จิตรทร, 2528) ดังนั้น สำนักงานการ
 ประถมศึกษาอำเภอ จึงจำเป็นต้องคอยให้การส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนงานโครงการของกลุ่ม
 โรงเรียนด้วย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งแผนงานโครงการงานวิชาการนั้น ถือเป็นภาระที่สำคัญที่ควรให้การส่งเสริม
 สนับสนุนเป็นอันดับแรก

นักการศึกษาและหน่วยงาน ได้กำหนดขอบข่ายงานวิชาการในโรงเรียน ไว้ดังนี้

พนัส หันนาคินทร์ (2513) กำหนดงานวิชาการโรงเรียนไว้ห้าประการ คืองานเกี่ยวกับตัวครู งาน
 เกี่ยวกับตัวนักเรียน งานด้านการจัดโปรแกรมการเรียนการสอน งานด้านการจัดหาเครื่องอุปกรณ์การสอนและ
 เทคโนโลยีทางการศึกษา และงานเกี่ยวกับบุคลากรด้านการสอน

อุทัย บุญประเสริฐ และ ชโลมใจ ภิงคารวัฒน์ (2528) มีความเห็นว่า งานวิชาการโรงเรียน
 ครอบคลุมงานต่างๆ ดังนี้ คืองานหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานการสอน และปรับปรุงพัฒนาการ
 เรียนการสอน งานกิจกรรมนักเรียน งานสื่อการเรียน และห้องสมุด งานวัดผลและประเมินผลการศึกษา และ
 งานนิเทศการศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2526) กำหนดขอบข่ายงานวิชาการไว้ 9
 งาน คือ งานด้านหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ งานการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและ
 สื่อการเรียนการสอน งานวัดผลประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศการศึกษา งานด้านวางแผนและกำหนดวิธี
 ดำเนินงาน งานส่งเสริมการสอน และงานประชุมอบรมทางวิชาการ

จากการศึกษาขอบข่ายงานวิชาการในโรงเรียนหลาย ๆ ทัศนะ พอดีจะประมวลแนวคิดได้ว่า ขอบข่ายงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา ควรครอบคลุมงานด้านต่าง ๆ ดังนี้คือ งานด้านการใช้หลักสูตร งานการเรียนการสอน งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน งานส่งเสริมการสอน งานวัดและประเมินผล งานห้องสมุด งานนิเทศการศึกษา งานด้านวางแผนและกำหนดวิธีดำเนินงาน และงานประชุมอบรมทางวิชาการ

สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ นอกจากจะปฏิบัติภารกิจหลักคืองานวิชาการ ซึ่งเป็นงานในหน้าที่โดยตรงแล้ว ยังต้องให้การส่งเสริมสนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับแผนงานโครงการของหน่วยงานนั้น ๆ ด้วย ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นแผนงานโครงการที่เกี่ยวข้องกับตัวครู นักเรียนและกิจกรรมการเรียนการสอน เช่น โครงการจัดหาทุนบริการต่าง ๆ ในโรงเรียน โครงการพัฒนาบุคลากรครู โครงการสนับสนุนกิจกรรมนักเรียนและอื่น ๆ แนวทางการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ระดับอำเภอ เกี่ยวกับการปฏิบัติงานวิชาอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมาย มีดังนี้ คือ ศึกษางานที่ได้รับมอบหมาย วางแผนการปฏิบัติงาน ร่วมประชุมกับคณะทำงาน ปฏิบัติงานตามมติที่ประชุม สรุปผลการดำเนินงาน และรายงานหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของหัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ ในปัจจุบันยังไม่มี แต่ก็มีผลงานวิจัยเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ดังนี้

สายันต์ ผาน้อย (2529) ได้ศึกษาการปฏิบัติงาน ของศึกษานิเทศก์สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ ในเขตการศึกษา 6 พบว่า งานที่ศึกษานิเทศก์ ปฏิบัติเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย มีดังต่อไปนี้

1. งานนิเทศและตรวจเยี่ยม
2. งานข้อมูลทางการศึกษา
3. งานพัฒนาการศึกษา
4. งานจัดทำแผนงบประมาณและขอตั้งงบประมาณ
5. งานสนับสนุนวิชาการ
6. งานเลขานุการคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ
7. งานส่งเสริมคุณลักษณะนักเรียน

8. งานการเรียนการสอน
9. งานศูนย์วัสดุอุปกรณ์

ส่วนปัญหาเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ จัดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย มีดังนี้

1. งานศูนย์วัสดุอุปกรณ์
2. งานอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมาย
3. งานข้อมูลทางการศึกษา
4. งานสนับสนุนวิชาการ
5. งานจัดทำแผนงบประมาณและขอตั้งงบประมาณ
6. งานการเรียนการสอน
7. งานเลขานุการคณะกรรมการการประถมศึกษาอำเภอและกิ่งอำเภอ
8. งานนิเทศและตรวจเยี่ยม
9. งานพัฒนาการศึกษา
10. งานส่งเสริมคุณลักษณะนักเรียน

จำรัส สุทธิพันธ์ (2531) ได้ศึกษาปัญหาการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์อำเภอ ในเขตการศึกษา 2 พบว่า ศึกษานิเทศก์ประสบปัญหาในการปฏิบัติงานตามหน้าที่โดยส่วนรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาที่ประสบมากในการปฏิบัติงานได้แก่ ขาดแคลนงบประมาณในการจัดประชุม อบรม สัมมนา ขาดเครื่องมือเครื่องใช้ ในการดำเนินการด้านทดลอง วิจัย งานอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมายมากเกินไป ทำให้ไม่สามารถทำงาน ด้านการนิเทศการศึกษาได้เท่าที่ควร ขาดคู่มือ เอกสาร ในการดำเนินงานด้านการศึกษา ทดลอง วิจัย ขาดแคลนงบประมาณในการออกนิเทศ ขาดยานพาหนะในการออกนิเทศ ความสนใจของกลุ่มโรงเรียนต้องงานวิจัยมีน้อย

พิทยา จันทาไชย (2531) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ จังหวัดอุดรธานี พบว่า การปฏิบัติงานนิเทศการศึกษาตามทัศนะของหัวหน้าการประถมศึกษาอำเภอ/กิ่งอำเภอ และศึกษานิเทศก์อำเภอ/กิ่งอำเภอ โดยภาพรวม การปฏิบัติงานจริงอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งจัดเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้

1. งานพัฒนาการศึกษา
2. งานการเรียนการสอน
3. งานส่งเสริมคุณลักษณะนักเรียน
4. งานนิเทศและตรวจเยี่ยม

5. งานสนับสนุนวิชาการ
6. งานข้อมูลทางการศึกษา
7. งานศูนย์วัสดุ อุปกรณ์

ส่วนการปฏิบัติงานนิเทศการศึกษา ตามที่คาดหวังอยู่ในระดับมากทุกงาน และเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย เหมือนการปฏิบัติจริง

ณรงค์ ทิตโกเมธ (2532) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เขตการศึกษา 3 พบว่า การปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์อำเภอ/กิ่งอำเภอ ตามภารกิจ การนิเทศติดตามประเมินผลการจัดการศึกษา ปี พ.ศ. 2531 โดยภาพรวม ปรากฏผลตามลักษณะของงาน ดังนี้

1. งานนิเทศการศึกษา งานที่ปฏิบัติมาก คือการปฏิบัติตามกระบวนการ การนิเทศการศึกษา ส่วนจำนวนครั้งในการนิเทศไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนด ปัญหาที่พบคือ จำนวนศึกษานิเทศก์ ไม่สมดุลกับจำนวนโรงเรียนที่ออกไปนิเทศ ขาดสื่อ และเครื่องมือการนิเทศ
2. งานพัฒนาการเรียนการสอน งานที่ปฏิบัติมาก คือ การประชุม อบรม สัมมนา ส่วนการผลิตเอกสารทางวิชาการปฏิบัติได้น้อย ปัญหาที่พบคือ ขาดงบประมาณในการจัดประชุม อบรม สัมมนา และการผลิตเอกสารทางวิชาการ
3. งานวิเคราะห์ วิจัย และประเมินผล งานที่ปฏิบัติมาก คือ การประเมินคุณภาพ ระดับประเทศ และใช้มาตรฐานทางการศึกษาในการนิเทศโรงเรียน และกลุ่มโรงเรียน ส่วนงานด้านการวิจัยทางการศึกษาปฏิบัติได้น้อย ปัญหาที่พบคือ ไม่มีงบประมาณ และขาดคู่มือเอกสารการวิจัย
4. งานนโยบายและแผน งานที่ปฏิบัติมากคือ การจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปี และการจัดทำนโยบาย ปัญหาที่พบคืองานนโยบายและแผนเป็นงานธุรการมากกว่างานวิชาการ และมีขั้นตอนมากมายในการปฏิบัติ
5. งานบริการทางการศึกษา งานที่ปฏิบัติมาก คือนิเทศศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนด้วยวิธีการสังเกต แนะนำ และพบปะเป็นรายบุคคล ส่วนงานแนะแนวในโรงเรียนปฏิบัติได้น้อยที่สุด
6. งานอื่น ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา ยังต้องปฏิบัติงานซึ่งเป็นลักษณะงานธุรการตามระเบียบ กระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2524

จันทร์เพ็ญ วัฒนะ (2535) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ ที่ทำหน้าที่ หัวหน้างานวิจัยประเมินผลและบริการ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เขตการศึกษา 8 พบว่า

1. งานระบบข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษา ส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติคือ การจัดทำบัญชีสถิติ ข้อมูลและสารสนเทศทางการศึกษาเพื่อเป็นแหล่งข้อมูลของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ ปัญหาที่พบ คือ ข้อมูลบางชนิดมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้งไม่สามารถปรับให้เป็นปัจจุบันได้
2. งานจัดทำแผนพัฒนางานวิชาการและการนิเทศ ส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติ คือให้ความร่วมมือในการจัดทำแผน ปัญหาที่พบคือการส่งข้อมูลของโรงเรียนและกลุ่มโรงเรียนล่าช้าและไม่สมบูรณ์
3. งานทดสอบวัดและประเมินผล ส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติคือประเมินผลปลายปี ชั้น ป. 6 ปัญหาที่พบคือ ขาดงบประมาณค่าใช้จ่ายในการประเมินคุณภาพ
4. งานวิเคราะห์วิจัยการบริหาร การนิเทศและการเรียนการสอนทุกกลุ่มประสบการณ์ มีการปฏิบัติน้อย เนื่องจากศึกษานิเทศก์มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยทางการศึกษาน้อยกว่าที่ควรจะเป็น
5. งานมาตรฐานการศึกษา ส่วนใหญ่ มีการใช้เกณฑ์มาตรฐานการปฏิบัติงานวิชาการ ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด ปัญหาที่พบ คือ ขาดเครื่องมือที่มีมาตรฐานสำหรับตรวจผลสอบผลการเรียน
6. งานผลิตและจัดหาสื่อการเรียนการสอน การบริหารงานวิชาการ และเครื่องมือการนิเทศ ส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติคือ สนับสนุนให้ศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนสร้างสื่อการเรียนการสอน และเครื่องมือการนิเทศ ปัญหาที่พบคือขาดงบประมาณ
7. งานบริการ และเผยแพร่สื่อการเรียนการสอน การบริหารงานวิชาการ และเครื่องมือการนิเทศ ส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติคือส่งเสริมสนับสนุนและเผยแพร่การใช้สื่อการเรียนการสอน การบริหารงานวิชาการ และเครื่องมือการนิเทศ ปัญหาที่พบคือครูไม่เห็นความสำคัญของสื่อ และขาดสื่อและเครื่องมือการนิเทศ
8. งานห้องสมุด สื่อ และงานส่งเสริมการจัดห้องสมุด และมุมหนังสือ ของสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ กลุ่มโรงเรียนและโรงเรียน ส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติคือ จัดประกวดห้องสมุดดีเด่นระดับอำเภอ ปัญหาที่พบคือการหมุนเวียนหนังสือของห้องสมุดกลุ่มโรงเรียนล่าช้า และไม่ต่อเนื่อง
10. งานวิชาการอื่นๆที่ได้รับมอบหมาย ส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติคือจัดทำโครงการพัฒนากลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์) ปัญหาที่พบคืองานที่ได้รับมอบหมายไม่ใช่งานวิชาการโดยตรง

ชัยณรงค์ ห่วงบุญรอด (2536) ได้ศึกษาการปฏิบัติงานของศึกษานิเทศก์ ที่ทำหน้าที่หัวหน้างาน พัฒนางานวิชาการ สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เขตการศึกษา 12 พบว่า

1. งานพัฒนาการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ส่วนใหญ่มีการจัดประชุม อบรม สัมมนา ปัญหาที่พบคืองบประมาณมีไม่เพียงพอ

2. งานพัฒนาแนวการจัดประสบการณ์ ส่วนใหญ่ มีการนิเทศ ติดตามผล แนวการใช้ประสบการณ์ ปัญหาที่พบคือ ศึกษานิเทศก์ มีไม่เพียงพอ
3. งานพัฒนาการเรียนการสอนระดับประถมศึกษา ส่วนใหญ่เป็นวิทยากร ในการประชุมอบรม สัมมนา ปัญหาที่พบคือ การฝึกอบรมขาดระบบที่ชัดเจน การดำเนินการอบรมทำเพื่อสนองนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด
4. งานพัฒนาหลักสูตรประถมศึกษา ส่วนใหญ่มีการนิเทศติดตามผลการใช้หลักสูตร ปัญหาที่พบคือ ขาดทักษะในการสร้างเครื่องมือ นิเทศติดตามผล
5. งานโครงการที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่ได้จัดทำโครงการประชาธิปไตยในโรงเรียน และโครงการสหกรณ์ในโรงเรียน ปัญหาที่พบคือ บุคลากรในโรงเรียนไม่เห็นความสำคัญและไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน
6. งานวิชาการอื่นๆ ที่ได้รับมอบหมาย ส่วนใหญ่ ได้จัดทำโครงการพัฒนากลุ่มทักษะ (ภาษาไทย) ปัญหาที่พบคือ งานที่ได้รับมอบหมาย ไม่ใช่งานวิชาการโดยตรง

ประชุม ใจบุญ (2538) ได้ศึกษากระบวนการบริหารงานในหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เขตการศึกษา 1 พบว่า

1. กระบวนการบริหารงานในหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เขตการศึกษา 1 มีการปฏิบัติในด้านการตัดสินใจสั่งการ การวางแผน การจัดองค์การ การติดต่อสื่อสาร การใช้อิทธิพลกระตุ้นให้คนทำงาน การประสานงาน และการประเมินผลงานอยู่ในระดับมากทุกด้าน
2. ปัญหาและอุปสรรค ของกระบวนการบริหารงานในหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาอำเภอ เขตการศึกษา 1 มีปัญหาอยู่ในระดับน้อย 1 ด้าน คือ การประเมินผลงานและมีปัญหาอยู่ในระดับน้อยที่สุด 6 ด้าน คือ การตัดสินใจสั่งการ การวางแผน การจัดองค์การ การติดต่อสื่อสาร การใช้อิทธิพลกระตุ้นให้คนทำงาน และการประสานงาน

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย